het land van aalst

Tijdschrift van de geschiedkundige vereniging
HET LAND VAN AALST

JAARGANG XXXV - 1983 - NUMMER 4 - 5

De Noordstar en Boerhaave n.v.

de eerste vlaamse
Verzekeringsmaatschappij
gent 091-25 75 15

kulturele stichting NOORDSTARFONDS v.z.w.

DE GOEDEREN DER BENEDIKTENESSENABDIJ VAN VORST IN VLAANDEREN

door Albert VAN LIL

Inleiding

Het feit dat de abdij der adellijke benediktenessen van Vorst heel wat goederen bezat in Vlaanderen is niet verwonderlijk, wanneer men weet dat ze eigenlijk uit Vlaanderen herkomstig was.

In 1096, weinige jaren na de stichting van Affligem, kreeg abt Fulgentius van Gilbertus, zoon van Boudewijn van Aalst, gronden te Aalst, Lede en Ressegem teneinde er een klooster te bouwen waarin zijn moeder Oda en zijn zuster Lietgard zouden kunnen verblijven terwijl hij ter kruisvaart toog. Fulgentius bezorgde haar een woning te Meerhem onder Lede, die vermoedelijk nog geen eigenlijk klooster was. Andere edelvrouwen vonden er eveneens een onderkomen. Deze oorsprong verklaart meteen het adellijk karakter der abdij, dat later herhaaldelijk zou bevestigd worden.

In 1105 wordt de stichting overgebracht naar Vorst, daar, volgens de verklaring van Fulgentius (1) in de overbrengingsoorkonde, Meerhem hem minder geschikt voorkomt. Daar Meerhem in Vlaanderen ligt en Affligem de Brabantse abdij bij uitstek is, in nauw verband met de hertogen, die niet steeds in de beste vriendschap met hun Vlaamse buurman leven, verklaart wellicht waarom Fulgentius liever in Brabant dan in Vlaanderen bouwt. De schenking van Vorst, door Franco van Aa, heer van Brussel, geeft hem daartoe een welgekomen gelegenheid.

Alle banden met Vlaanderen zijn evenwel daardoor niet verbroken. Heel wat novicen uit Vlaanderen komen zich regelmatig, gedurende het ganse bestaan van het klooster, te Vorst aanmelden. Wanneer de priorij in 1239 tot abdij wordt verheven, verkiezen de nonnen tot haar eerst abdis Petronella, dochter van Zeger, gezeid de Tempelier, kastelein in Gent. In de 14de eeuw, onder de regering van hertog Jan III, is het Aleydis, van de adellijke familie van Pollare, die tot abdis wordt verkozen. Enkele jaren later is het Isabella van Massemen. De 18de abdis is Margareta van Schorisse

(1) E. De Marneffe: Cartulaire d'Afflighem.

van 1458 tot 1495 of 1496. Margareta van Lykercke (2), geboren te Aalst omstreeks 1475, hervormt de abdij in 1500 en regeert tot 1541. Haar opvolger is haar eveneens Aalsterse gelijknamige nicht. In 1683 is het Francisca Bette, dochter van de markies van Lede, die tot abdis wordt verkozen.

Naast de uitzet der novicen verkrijgt de abdij heel wat schenkingen in Vlaanderen. Aldus zien wij, bij voorbeeld, naast de heerlijkheid te Meerhem, met ongeveer 30 bunder eigen goed (maat van 20 voet de roede) (3):

— in 1203 van juffrouw Wivina uit Gent: een derde van een watermolen te Aalst;
— in 1217 van Olivier van Zottegem: 12 bunder land te Zottegem;
— in 1219 en 1230 van Walter van Bambrugge en zijn echtgenote Margriet: 9 bunder 3 dagwand 94 roeden te Bambrugge;
— in 1258 van Walter Geys en zijn vrouw Gertrudis: te Aalst drie praterijen, samen 93 b. 2d.. 19 r. land en 4 b. 2 d. 50 r. weide;
— in 1304 van Jan van Waarbeke en 1593 van Pieter Cortvriendt: in het geheel 45 b. 84 r. land en 1 b. 75 r. weide te Waarbeke;
— op 27 juni 1341 van Jan III, hertog van van Brabant en Limburg: 8 b. 2 d. 96 r. (van 20.1/3 voet de roede) te Meldert.

Samen ongeveer 205 bunder.

De meeste abdijgoederen in Vlaanderen zijn verhuurd in vaak heel kleine percelen. De abdij heeft in Aalst een ontvanger die, behoudens voor de erfpachten, om de negen jaar alles opnieuw verhuurt aan de meestbiedende, de pachten int en ze afdraagt aan de abdij. De ontvanger is een belangrijke persoon, en de taak wordt meestal toevertrouwd aan een notaris. Een overeenkomst van 1745 geeft ons een beeld van zijn aanstelling (4).

"Conditie van Sieur Parewijck.
Wij, Joanna Teresia de Roisin, Abdisse van Vorst, verclaeren bij afstand door d'heer Somers van onze ontfangereye in den Lande van Aelst, soo hebben wij den selven wel willen committeren gelijck wij den voorschreven Sr Parewijck, bij desen stellen ende committeren tot bedieninghe van de selve ontfangereye ende tot

(2) De naam wordt in de 18de eeuw definitief verfranst tot "de Liedekerke" ofschoon Margareta zelf "van Lyckercke" schrijft.
(3) A.R.A.B.K.A. 7315
(4) A.R.A.B.K.A. 7073

het dirigeren onser affairens op onse ordere ofte van onse gecommitteerde ende dat op een jaarlijksche gagie van hondert guldens courant, inneganck genoemen hebbende met den eersten july van desen jaere seventhien hondert vijf en viertigh, ende waer van alsoo het eerste jaer van sijne gagie vallen ende verscheynen sal den eersten july seventhienhondert sesse en viertigh ende alsoo voorts van tijde tot tijde soo langhe het ons goetduncken ende gelieven sal sonder voorders a rathe van teyde te betaelen ende dat op de naervolghende conditien:

In den eersten is geconditionneert das is saeken de voorschreve vrouwe Abdisse ofte haere naercoemelinghen gelieft den voorschreven Sr Parewijck te bedanken van zijnen voorderen dienst, sij dat sullen vermoghen te doen te allen teyde en wijlen als hun dat goetduncken sal sonder hem daerover gehouden te sijn te geven eenighe reden, dan sal hij gehouden sijn te doen sijne rekeninghe purgatief, soo van sijnen debeth prompt betaelen ende oplegghen beneffens alle de pampieren, documenten ende bescheeden die hij te dier oorsaecke souden connen oft moghen ten onderen hebben hetsij van notitien, proiecten bij hem ghemaeckt ofte gehouden geene uytgescheyden ofte gereserveert alles onder expurgatie van rede des aengesocht sijnde.

- Item sal den selven Parewijck oock schuldigh ende gehouden wesen te doen d'Abdije van Vorst alle jaeren omtrent kersmisse rekeninghe sijnder administratie ende dat gratis op zijnen cost, behoudens dat aen hem sal worden betaelt een pont groot voor zijn voiture;
- Item sal den voorschreven Sr Parewijck moeten doen gratis ende sonder eenighen tantieme allen den ontfanck die de pachters aen hem sullen commen te doen ende die hem van wegens de Abdisse oft haere gecomitteerde geassigneert worden, vuytgenoemen alleen den ontfanck van schaerhout of boomen van Bergerbosch waer van hij sal trecken vijf par cento ende sal oock moeten instaen voor de banckroeten ende de penningen verantwoorden, alles te sijnen coste ende laste;
- Item sal hij oock moeten ontfanghen ende innen het cheynsboexken van Aelst beneffens de ponpenninghen daervan provenierende ende de penninghen daervan voortscomende in sijne rekeninghe te brenghen voor ontfanck ende sal daer vooren hebben den thienden penninck van voorschreven pontpenninghen ende cheynsen.
- Item sal de voorschreven Sr Parewijck tot last deser Abdij oft haere pachters niet moghen brenghen eenighe de minste vacatien, tractementen ofte devoiren het zij van ordinaire oft extraordinaire schrijven van brieven, extracten, voiagien als andersints, geene

geexcipieert ofte gereserveerdt, dan alleenlijck de porten van brieven, die hij sal gehouden sijn inne te brenghen ende te produceren, alsoock waer het saecken hem ergens bij order wirde geordonneert int districkt van Aelst, alwaer goederen van dese Abdije sijn liggende, naertoe te gaen om die te gaen besichtighen ofte eenige andere commissie te doen, in welcken gevalle hem maer sal wegens de Abdije worden vergoeyt sijn verteir ende voiture naer sijnen standt ende en sal geen verteir ofte voiture mogen rekenen ten sij hij ten minsten twee uren verre soude moeten gaen.
- Item sal oock den selven Sr Parewijck proffitteren de huercedullen die hij passeren sal het sij in qualiteyte van notaris als onder signature beneffens de segels daertoe dienende die hij sal moeten doen betalen bij de huerders sonder die te moghen brenghen ten laste deser Abdije.
Op alle welcke conditien ende tot wederroepen toe wij ondergeschreven Abdisse verclaeren te constitueren den voorschreven Sr Parewijck die verclaert den selven last te Aenverden ende sijn hier van gemaekt twee gelijcke dobbels bij beyde de contractanten onderteekend.
Gedaen tot Vorst desen 21.12.1745.
J.T. de Roisin, Abdisse van Vorst
J.B.Parewijck, Not. 1746."

Een op het Rijksarchief te Brussel bewaard "Register der Landpachten, weyhueren, jaerschaeren, renten, cheynsen, thienden ende andere innekomsten, competerende de Abdije van Vorst in den lande van Vlaenderen, begonst ten jaere 1757" (5), eigenlijk de voortzetting van een reeks vroegere, gelijkaardige registers, geeft ons de lijst van heel wat bezittingen, met telkens de beschrijving van het goed, de naam der huurders en de betaalde huurgelden, jaar na jaar. Evenwel zijn stellig niet alle bezittingen daarin opgenomen, onder meer niet die in eigen bedrijf, en ook niet de goederen in sommige parochies, zoals Waarbeke, die vanuit Brabant worden beheerd.

Dit register leert ons een en ander over de dagelijkse omstandigheden der verhuringen, en over de feiten die ze soms beïnvloeden.

Vaak moet de pacht worden verminderd wegens de gedeeltelijke vernieling van de oogst, meestal door hagel. Wanneer wij een oogslag werpen op de laatste jaren van het bestaan der abdij, zien wij bv. dat in 1764 Peeter Meersman te Aalst slechts 10 gulden betaalt, i.p.v. 15 "de rest gecort zijnde voor den haegel" van de

(5) A.R.A.B.K.A. 7294

zomer 1763. Dergelijke kortingen worden dat jaar verleend aan heel wat anderen.

Het jaar 1765 moet beslist een slecht jaar geweest zijn: de meeste huurders krijgen vermindering wegens hagelschade. Op 16 januari 1770 rekent de abdij met de pastoor van Schaarbeek-Brussel af betreffende de tienden van 1763 t/m 1767 "het jaer 1765 blijvende onverlet ter oorsake van de haegelslagh".

De zomer van 1783 is wederom zeer slecht, evenals de jaren 1791 en 1794, en telkens moeten heel wat pachtverminderingen worden toegestaan, en zijn de opbrengsten van de tienden even-eens veel geringer.

Voor 1764 betaalt Peeter Everaert, te Hofstade, 27 gulden Brabants courant "de rest gecort voor het vloey der waters". Regelmatig lopen de lage Denderbeemden onder water en moeten pachtverminderingen worden toegestaan.

Toch wil men daar iets aan doen. Te Hofstade wordt aan de Dender gewerkt en wordt in 1772 de pacht van Peeter Everaert, 60 gulden voor 3 bunder, verminderd tot 55 gulden "sijnde vijf guldens gecort voor d'incorporatie in de vaert".

Te Hofstade eveneens hebben de Landheren van het Land van Aalst in 1782 een nieuwe beek laten graven, waarvoor 21 roeden en 6 voeten zijn afgenomen van de 210 roeden verhuurd aan Peeter Beeckman, en nadien aan Gillis van Geert. In 1795 worden nog 50 roeden en 7 voeten afgenomen voor dezelfde beek. Aan de abdij worden hiervoor 347 gulden 4 stuivers en 1 oord betaald, en de pacht van 13 gulden wordt verminderd met de helft.

Turf is in de 18e eeuw de algemeen gebruikte brandstof in de bosarme streken. Het steken, drogen en stapelen van turf betekent vanzelfsprekend heel wat schade voor de weiden. In 1746 huurt Peeter Meganck 7 dagwand meers te Aalst "met conditie op zijnen termijn te vullen ende te effenen de torfputten". Pachtverminderingen wegens het steken van turf in verpachte weiden vinden we voortdurend.

Steenkool is evenwel niet onbekend. Regelmatig koopt de abdij "houille" in karrevrachten, die uit het Walenland worden aangevoerd (misschien wel langs de, rond 1750 - 1760 doorheen de goederen der abdij te Anderlecht aangelegde Bergensesteenweg). Deze steenkool dient echter uitsluitend voor het stoken in de twee brouwerijketels, daar men voor huisverwarming enkel open haarden heeft.

"Het sal de vrouw abdisse liber zijn opgaende boomen te planten daer het haer sal goeddunken, en ze te doen sleunen door de sleunders die wegens d'abdije worden gesonden, ende den huerlingh sal voor den sleun de daghueren der sleunders betaelen". Dit

beding komt in heel wat weideverhuringen voor. Ofwel moet de pachter zelf ieder jaar tenminste vijf of zes opgaande abelen of populieren planten. Op die manier verschaft men zich brandhout en draagt men bij om het overtollig water uit de vaak moerassige gronden te verwijderen.

Ook louter menselijke overwegingen spelen hun rol. Op 8 januari 1780 wordt de pacht van 12 gulden voor 3 dagwand bos uit het Bergenbos aan Joannes Meganck "geremitteerd voor aelmoese 't jaer ter oorsaecke van zijne blinde vrouw". Livinus Gijsens, uit Erembodegem, kan moeilijk de 8 gulden pacht voor 2 dagwand uit het Bergerbos betalen. Sinds 1765 bedraagt ze 12 gulden, doch in 1791 moet hij nog 73 gulden, 7 stuivers en een half oord, of 1.1/2 penning. In 1795 wordt hem "alles geremitteerd tot 1795 incluis voor aelmoese".

Op 24 maart 1788 "is Joannes Pycke met zijne pagtsomme naer huys gesonden ter causen van de siekte van sijne huysvrouwe" die blind is.

De betalingen gaan regelmatig voort, praktisch zonder uitzondering tot september 1796. Op 16 oktober 1795 heeft de ontvanger Caustiau in de kas der abdij een som van 1681.-.- gulden Brabants courant gestort "zijnde verscheidene pachten van verscheidene huerders"

De Franse invallen

Te Vorst zijn de abdijgebouwen in 1764 ongeveer volledig afgebrand, en voor de wederopbouw heeft men een lening van 150.000 gulden wisselgeld (7) moeten aangaan. De plannen zijn nog niet helemaal uitgevoerd wanneer de Franse republikeinse legerbenden ons land binnenvallen in november 1792 en er een oorlogsschatting opleggen waarvoor de abdij 50.000 gulden Brabants courant moet opbrengen, hetgeen een nieuwe lening vereist.

In maart 1793 worden de Fransen verjaagd, doch reeds in de zomer 1794 komen ze terug. De nonnen van Vorst zijn reeds op 25 juni 1794 naar Duitsland gevlucht, en de volgende nacht wordt

(6) A.R.A.B.K.A. 7296

(7) In de Oostenrijkse Nederlanden was in de 18de eeuw de officiële rekenmunt de gulden, vaak genoemd "Brabants" of "courant", onderverdeeld in 20 stuivers, 80 oorden of 240 penningen. Daarnaast had men de minder gebruikte gulden "wisselgeld" die tegenover de gulden courant in een verhouding stond van 6 tot 7, en dus ongeveer 16,66 % meer waard was dan de gulden courant en voornamelijk voor de buitenlandse handel werd gebruikt. Tegenover het Frans pond of "livre tournois" stond de gulden courant in de verhouding van 49 gulden = 90 pond (volgens Dr. Valery Janssens: De Belgische frank, Brussel 1976).

de abdij leeggeplunderd door de bevolking. In juli is het ganse land bezet. Na enkele weken keren evenwel enkele nonnen terug, doch de rekeningen en het archief zijn voor een groot gedeelte meegenomen en in Duitsland gebleven.

Onmiddellijk legt de bezetter een zware oorlogsschatting op, betaalbaar in goud en zilver. Voor haar bezittingen in het Brusselse moet de abdij 120.000 livres en voor deze in Waals Brabant 10.000 livres opbrengen. Tussen juli 1794 en maart 1795 worden aanzienlijke stukken grond in Brabant verkocht om de belasting te kunnen betalen.

Een verordening van 13 fructidor jaar II (30 augustus 1794) van de "verbeelder der volks" Laurent (officieel: le représentant du peuple aux armées du Nord et de Sambre et Meuse) legt aan het Land en de steden Aalst en Ninove een schatting op van 4.000.000 livres, en aan het Land van Dendermonde 800.000 livres (8). Op 15 fructidor (1 september 1794) stelt het Aalsterse Landbestuur een omslagplan op voor die vier miljoen livres: voor de geestelijken zal de belasting 35 gulden bedragen per bunder eigen goed (9), voor de edelen 25 gulden en voor de burgers 15 gulden. De belasting wordt gevestigd op elk grondstuk afzonderlijk (wat in Brabant niet het geval schijnt geweest te zijn). De stad Aalst zelf moet 90.000 livres opbrengen. De beslissing wordt op 20 fructidor II (6.9.1794) medegedeeld aan de oversten van de kloosters.

Voor Dendermonde verneemt men op 23 vendémiaire III (14.10.1794) dat de 800.000 livres moeten worden betaald "dans la caisse du citoyen Jehannet, paieur général de l'armée à Bruxelles, dans les huit jours". De beslissing is ondertekend door Haussmann en Briez, en een afschrift ervan wordt aan de betrokkenen medegedeeld door de griffier Schellekens.

Een verordening van 4 ventose III (24.12.1794) der Administation Centrale et Supérieure de la Belgique (10) schrijft voor dat "tous les contribuables remettront dans les quatre jours de la réception ou publication du présent arrêté, à l'administration de l'arrondissement, copie authentique de l'ordre les frappant. Le présent arrêté sera imprimé et publié dans les deux langues..." w.g. d'Outrepont, président, etc.

Op 18 nivose III (7.1.1795) zijn er reeds betaald:

door Aalst en Ninove 1.871.410-7-1-1/7 livres

(8) R.A.G.S.
(9) R.A.G.S.
(10) A.R.A.B. Adm. C. & S. Inventaris 39, stukken 254 en 276.

door Dendermonde 800.000-0-0 livres zoadat Aalst en Ninove nog 2.128.589-12-10-6/7 livres verschuldigd blijven.

Een verorderning van 9 nivose III (28.12.1794) schrijft voor dat de administratie van het Dijledepartement een inventaris zal laten opmaken van de bezittingen der kloosters (11). De aangestelde commissaris, P. SAYAVEDRA, zet er 122 dagen op en krijgt als loon 1068 livres in assignaten op 23 messidor (11 juli 1795) wanneer deze reeds een groot gedeelte van hun waarde verloren hebben. Zijn verzoekschrift om een bijslag te bekomen wordt evenwel afgewezen op 11 nivose IV (1.1.1796). Een der redenen van de afwijzing is misschien wel de onjuistheid van zijn werk. Voor Aalst, Leden en Waarbeke komt hij tot een totaal van 189 bunders, 2 dagwand en 4 roeden land benevens 18 bunder 3 dagwant en 89 roeden weide, en zijn opgave eindigt met de opmerking "A noter qu'il est probable que cette maison possède encore d'autres biens mais le commissaire n'a pu les découvrir lors de la commission" (12). Zowel de verantwoordelijke oversten als de boekhouding zijn inderdaad weg en zijn goederen tegen rovers beveiligen is tenslotte geen zonde.

Het geld komt niet zo snel binnen als men het verhoopt heeft. De abdij heeft blijkbaar kennis gekregen van het opgelegde bedrag, maar heeft in Brabant zelf andere katten te geselen. Op zijn vergadering van 2 pluviose III (21 januari 1795) beslist het bestuur van de stad Aalst volgende brief te schrijven "Aen de borgeresse overste van de Abdije van Vorst:
Alsoo Ued. niet jegenstaende onse voorgaende beschrijven ende herhaelde vermaeningen aen Ued. gedaen, nog in faute blijft te voldoen aen Ued. gequotiseerd aendeel in de contributie over Ued. bezit in onse praterijen van Mijlbeke, Schaerbeek ende Nieuwerkerken mitsgaeders aen Ued. thiende, verwittgen wij Ued. dat men met de eerste dagen zal procederen tot verkoopingen van eenige goederen ende cathylen aen Ued. Abdije competerende gelegen op de gemelde onse praterijen tot concurrentie van Ued. geseyt aendeel, waernaer Ued. kont reguleren.

(11) A.R.A.B.K.A. 7317

(12) Dat dit gevaar volstrekt niet denkbeeldig was, in een tijd wanneer er in het Aalsterse nog geen kadaster bestond, moge blijken uit een "Etat des biens qui n'ont pas été aliénés ni par les ex-moines de l'abbaye de Ninove qui en furent propriétaires, ni par leur autorisés, ni par les commissaires spéciaux nommés pour organiser la vente et qui, jusqu'à ce jour, sont inconnus du gouvernement, savoir..." (stuk van 22 september 1810 R.A.G. Scheldedepartement).

Zegen en broederlijkheid. De Municipaliteit der stad Aelst "(13). De ontvanger is op dat ogenblik Servaes de Cleene.

Van de verkopen werd echter geen spoor gevonden.

Teneinde zich het nodige geld aan te schaffen om de schatting toch te kunnen betalen, beslist het Bestuur van het Land van Aalst op 12 pluviose III (31 januari 1795) een gedwongen lening van een miljoen gulden uit te schrijven. Op 16 pluviose (4 februari 1795) wordt er beslist dat op de lening een interest van 5% zal worden betaald, ten laste van de wezenkamer der Stad. Vorst heeft nog niets betaald van de belasting, en op de lening zal ze evenmin inschrijven. (14)

Op de vergadering der beheerders van het Land van Aalst dd. 15 vendémiaire jaar IV (7 oktober 1975) heeft het Bestuur aan de ontvanger Tack dertien vaten vol speciën overhandigd, voortkomend van de lening uitgeschreven ter aanvulling van de oorlogs-schatting van 4 miljoen livres opgelegd op 5 pluviose III (24 januari 1795). Volgens verklaring van de ontvanger De Moor bevatten die vaten 310.000 livres; verder negen vaten waarin 140.897 livres 6 sols 6 deniers, voortkomend van dezelfde lening; alles in bewaring gegeven aan en ter beschikking van het beheer van het Land van Aalst. De verklaring is ondertekend door de secretaris J.G. Begheyn (15).

Toch zijn er kloostergemeenschappen die gronden verkopen om de belasting te kunnen opbrengen. Aldus zien we in een brief van 16 pluviose III (4 februari 1795) der abdij van Ninove aan het Land van Aalst dat het gerucht de ronde doet "dat wij geintentionneert waren de verkoping onser goederen tot vervulling onser quote in de contributie te stateren... dat wij ter contrarie met allen mogelijken spoed zullen voortgaen met de voorseide verkooping onser goederen". De brief is ondertekend door Gilbert van Halen, prior (16).

In een vertoogschrift "gedaen in ordinaire vierschaer op 25 september 1795" aan het Land van Dendermonde, zet de administratie van Oudegem uiteen (17) dat velen de opgelegde belasting niet betalen, zodat de commissarissen Jacobs en Mongrole dreigen met een boete van 4.000 livres voor elke dag vertraging, en met het nemen van gijzelaars. De abdij van Vorst moet, voor haar bezittingen te Oudegem, 403 gulden en 8 stuivers Brabants cou-

(13) S.A.A. Vol. 2
(14) S.A.A. Vol. 2
(15) S.A.A. Vol. 2
(16) A.R.A.B. Adm. Centr. & Sup.
(17) A.A..R.B.K.A. 7571

rant, doch heeft nog niet betaald, zodat de vertogers op het abdijgoed beslag hebben gelegd voor het bedrag der belasting, benevens de interest en de kosten.

Met nota van 22 vendémiaire IV (14.10.1795) legt de administratie aan de abdij het vervaardigen van een nieuwe inventaris der bezittingen en inkomsten op, waarin de namen van alle pachters en huurders moeten worden vermeld. Deze "Etat général du temporel pour satisfaire à l'apostille" wordt ingeleverd op 15 november daaropvolgend, en vermeldt voor Aalst 293 huurders, die samen 99 bunders en 49 roeden land en weide houden, welke 2.460.-.- gulden jaarlijks opbrengen (18). De huurders van verscheidene stukjes worden voor ieder stukje telkens vermeld.

In Hofstade houden Antoon Everaerts en Gillis Van Geert samen 3 bunder 1 dagwand en 35 roeden land en weiden, die 69.0.0 gulden opbrengen; te Ophasselt houdt Pieter De Boeck twee dagwand land; in Zottegem huurt Judocus Taverniers 12 bunder. In Oudegem heeft de Abdij 39 bunder 2 dagwand en 75 roeden, en te Burst 9 bunder 3 dagwand en 94 roeden.

In het register van 1757 staan er evenwel heel wat minder huurders vermeld, en ook een opgave van hetzelfde jaar vermeldt er nauwelijks 107 voor Aalst (19), benevens te Lede een hoeve en 6 bunder 3 dagwand land en te Waarbeke 43 bunder, en nog te Aalst een derde van een watermolen.

De verkopingen door de Fransen.

De wet van 15 fructidor IV (1 september 1796) schaft de kloosters af in ons land, en op 3 brumaire V (24 oktober 1796) worden de zusters uit de abdij verjaagd.

Heel spoedig wordt de verkoping van de abdijgoederen ingericht. Elke verkoop wordt aangekondigd met een "affiche" waarin de beschrijving en ligging van het goed worden gegeven, alsmede de verkoopvoorwaarden. Aldus lezen we (vrij vertaald):

Art. .2 De inmijning zal voor landgoederen twintig maal het jaarlijks inkomen bedragen. Voor huizen, gebouwen en fabrieken welke niet van landgoederen afhangen, zal hij twaalf maal het jaarlijks inkomen bedragen.

Art. 4. Er zal zowel op het geheel als op de gedeelten van het voorwerp, dat tot eenzelfde bedrijf behoort, mogen worden opgeboden; en indien op het ogenblik der toewijzing de som van de gedeeltelijke aanbiedingen gelijk is aan het bod voor de massa,

(18) A.R.A.B.K.A. 7318
(19) S.A.A. vol. 2

zullen de goederen bij voorkeur gedeeld worden toegewezen. Evenwel zal de toewijzing een en ondeelbaar blijven.

Art. 8. De aanbiedingen van insolventen of personen in kennelijke staat van dronkenschap zullen worden geweigerd.

Art. 15. De prijs zal worden betaald in speciën per vijfden, het eerste binnen de drie maanden na de toewijzing, het tweede een jaar na het eerste, en de andere drie van jaar tot jaar. Op de eerste, binnen de drie maanden te betalen afkorting, zal geen interest verschuldigd zijn; maar voor de vier overige termijnbetalingen zal hij vijf ten honderd bedragen.

Art. 17 Iedere koper mag in het proces-verbaal van toewijzing laten opnemen dat hij in opdracht van lastgevers of vrienden handelt. De termijn voor bekendmaken van deze lastgever en voor het aanvaarden door deze, bedraagt zes maanden, ingaande met de dag der toewijzing.

Wanneer men de datums der verkopingen en de verkochte oppervlakten bekijkt, heeft men soms de indruk dat de verkopingen slechts worden ingericht wanneer er gegadigden zijn, die dan vaak zelf de gewenste oppervlakte bepalen.

In de onderstaade opsomming zijn de verkopen gegroepeerd per aankoper, en gerangschikt in de chronologische volgorde van de eerste aankoop van ieder van hen.

Te AALST betreft de eerste verkoop van abdijgoederen een dagwand land, genomen uit het Hof ten Berghe, verhuurd aan Gielis de Kegel mits 7 gulden, later gebracht op 16 livres 2 sols 7 deniers, verkocht op 14 brumaire IV (4 november 1797) voor 4.700 livres aan *Coppemans* te Gent voor *Jean Van den Berghe* "aubergiste" te Gent. Dezelfde dag nog een bunder land, eveneens verhuurd aan Gielis de Kegel (die ongeletterd is), ook gekocht door *Coppemans* voor *Van den Berghe* mits 12.900 livres.

Dan op 21 brumaire VI (11 november 1797) vijf dagwand, voortkomend van het Bergerbos, verhuurd aan de weduwe - Linthout, voor 9.800 livres, gekocht door en voor dezelfden.

J. Van den Berghe zal trouwens nog andere gronden kopen, namelijk op 23 floreal VIII (13 mei 1800) voor 610 frank: 288 roeden verhuurd aan J.B. Peynsaert mits 33 Fr. 07 centiemen (eigenlijk 18 gulden Brabants courant) (20). Verder op 3 thermi-

(20) Het decreet van 18 germinal III (10.4.1795) heeft de livre tournois vervangen door de frank, en de wet van 25 germinal IV (14.1.1796) heeft tussen de nieuwe munt en de oude pariteit van 80-81 vastgesteld, zodat de frank iets meer waard is dan het vroegere pond. Zijn waarde is gelijk aan die van een stuk van 5 gr. zilver met een gehalte van 900 %.

dor VIIII (22 juli 1800) voor 425 frank een dagwand door tussenkomst van *Joseph François De Clerq* te Gent. Op 13 fructidor XIII (30 augustus 1805) zal hij dit stuk afstaan aan Jacques Burny te Aalst. Op 3 vendémiaire IX (25 september 1800) koopt *De Clerq* in eigen naam tegen 275 frank een dagwand aan de kerk.

Coppemans koopt nog meer gronden, nl. op 21 brumaire VI (11.11.1797) 108 roeden verhuurd aan C. Van Linthout mits 6 gulden per jaar. Hij betaalt zijn koop 1600 livres. Op 7 pluviose VI (26.1.1798) voor 24.000 livres een stuk van 2 dagwand 75 roeden, verhuurd aan P. Moerman, en op 16 pluviose VI (2.2.1798) voor 12.100 livres een dagwand land, verhuurd aan Jan Borms.

Een bunder land tegen het Bergerbos, verhuurd aan Peeter Van de Weyngaerde mits 49-11-9 livres (eigenlijk 27 gulden) wordt op 4 frimaire VI (24 november 1797) verkocht voor 7.900 livres aan *Charles Joseph Oudaert,* place d'Armes te Gent. De oorlogsbelasting op dit goed bedraagt 12-17-1 livres, doch is niet voldaan bij de verkoping.

Oudaert koopt nog meer grond door tussenpersonen. Aldus op 7 floreal VI (26 april 1798) drie stukken, geschat op 3 bunder, gehuurd door Adriaen Van der Gelen, gekocht mits 197.100 livres door tussenkomst van *Van der Linden, Cannoot & Cie* te Gent. Die hoge prijs werd vermoedelijk betaald in staatsfondsen, welke nog 2 % van de nominale waarde golden op dat ogenblik.

Dan op 17 fructidor VI (3 september 1798) door toedoen van *Masseliers* te Gent, 2 bunder mits 75.000 frank, tot dan verhuurd aan Peeter de Braecker tegen 90 gulden, later 165 frank.

Op 24 fructidor VII (10 september 1799) mits 645 frank door *Van der Linden, Cannoot & Cie* te Gent, een stuk van 443 roeden, tot dan gehuurd door Frans De Keyser mits 30 gulden.

Op 4 frimaire VI (24.11.1797) koopt *Coppemans,* ook te Gent, mits 9.500 livres, ditmaal voor *Guillaume Schamp,* eveneens te Gent, zes dagwand land, tot dan gehuurd door Johannes en Peeter Coppens mits 58 gulden. Op dit stuk zijn er 17.13.8 livres oorlogsschatting te betalen.

Dezelfde lasthebber koopt voor dezelfde opdrachtgever op 14 frimaire VI (4.12.1797) mits 7.500 livres nog 350 roeden op Mijlbeke, gehuurd door Augustinus Meganck mits 20 gulden, sinds het Frans regime gebracht op 48.15.2 livres.

Een bunder land uit het Bergerbos, gehuurd door Peeter Meganck mits 20 gulden, wordt op 7 frimaire VI (27.11.1797) voor 14.000 livres gekocht door *Sunaert* te Gent. De oorlogsbelasting op dit stuk bedraagt 22-9-11 livres.

Sunaert koopt verder op 24 pluviose 6 (12.2.1798) voor

22.000 livres twee dagwand land aan de Bergstraat, verhuurd aan Judocus Temmerman.

Dan op 7 nivose VI (25.2.1798) twee dagwand uit het Bergerbos "om in land te verkeren", gehuurd door Jacques Callebaut mits 18.7.4. livres. En nog voor 19.100 livres op 21 ventose VI (11.3.1798) een weide van 2 dagwand 30 roeden aan de dreef naar het Hof ten Berghe, verhuurd aan Peeter Van den Driessche, benevens voor 24.100 livres een bunder land uit hetzelfde Bergerbos, verhuurd aan M. Van Coninckxloo tegen 22 gulden.

Verder op 27 ventose VI (17 maart 1798) voor 19.100 livres twee dagwand en 50 roeden, verhuurd aan Peeter Van de Weyngaert mits 16 gulden, benevens voor 4.100 livres een bunder land aan de Savel, verhuurd aan Guillam Van Coninckxloo mits 12 gulden. Dan op 6 floreal daarop (25.4.1798) voor 22.000 livres, te Mijlbeke aan het Immerselebos: twee dagwand landbouwgrond die tegen 18.7.1. livres verhuurd zijn aan Judocus Timmerman.

Op 17 frimaire VI (7 december 1797) koopt de Gentenaar *Hombeek* mits 4.900 livres voor *Jean-Baptiste Teirlynck* te Aalst tweehonderd roeden uit het land van het Hof ten Berghe, verhuurd aan Augustinus Meganck mits 24.15.10 livres. De oorlogsschatting op dit stuk bedraagt 14.7.4 livres. Op 13 messidor VIII (2.7.1800) laat *Teirlynck* door *Van den Berghe* te Gent een stuk van 209 roeden (dan verhuurd aan de weduwe Lanckman) kopen voor 1.475 frank.

Op 28 thermidor VIII (16.8.1800) is het *Charles Baerzeele* te Gent die voor *Teirlynck* een bunder land uit het Bergerbos koopt mits 720 frank. Het stuk is verhuurd aan Anthoen Linthout tegen 20 gulden.

Vispoel te Gent koopt op 21 pluviose VI (9.2.1798) voor *Van der Straeten* te Moorsel mits 18.600 livres: 470 roeden aan de Berghstraat, verhuurd aan J.B. Sonck tegen 34 gulden.

Op 29 pluviose VI (17 februari 1798) koopt *P. Verpoorten* uit Gent voor 16.000 livres twee dagwand en 50 roeden in den Berghencauter te Mijlbeke, verhuurd tegen 14 gulden aan Peeter Van Nuffel.

Vijf dagen later, op 4 ventose, koopt hij voor een oppervlakte van 250 roeden twee stukken, die ten tijde der abdij verhuurd waren als respectievelijk metende 143 en 125 roeden aan *Hendrik Streleman* mits 16 gulden. Voor zijn koop, die op dat ogenblik verhuurd is aan Pierre Van Nuffel mits 29-7-9 livres, betaalt hij 16.100 livres.

Van der Linden koopt nog meer gronden voor klanten, die evenwel niet altijd genoemd worden. Aldus op 19 floreal VI (8 mei 1798) 2 bunder en 70 roeden mits 74.400 livres. Nog in sep-

tember 1796 had Adriaan De Keyser voor 800 roeden: 64 gulden, benevens voor het overige 13 gulden pachtprijs betaald aan de abdij.

Op 24 priairial VI (12 juni 1798) koopt *Odeyn te Gent* voor *Guillaume Henri Leunckens & Cie* te Aalst, mits 59.700 frank vijf dagwand en 35 roeden in land verkeerd bos, genaamd De Beken, verhuurd aan Albert Fruyenhove (de naam komt in de abdijregisters meestal voor als Froenhoff of Frijenhove).

Op 21 messidor daarop (9 juli 1798) worden een bunder en drie dagwand land, genaamd De Sterrenmeersch, verhuurd aan dezelfde mits 154,28 frank, verkocht aan *Odeyn* voor dezelfde *Leunckens* tegen 76.000 frank. Op 3 fructidor VIII (21.8.1800) koopt hij 180 roeden tegen 500 fr, zonder vermelding van klant.

Op 24 en 28 fructidor VII (10 en 14 september 1799) koopt *Odeyn* voor *Leunckens* telkens honderd roeden voor telkens 142 frank. De stukken waren sinds 1753 verhuurd aan Livinus Schutijser mits 8 gulden, door de Fransen gebracht op 12,85 frank.

Op 13 ventose VI (4 maart 1800) koopt *Odeyn* andermaal voor *Leunckens* vier dagwand land mits 1.900 frank.

Op 7 thermidor VI (25 juli 1798) koopt *Masseliers* te Gent voor een niet nader genoemde klient, tegen 62.500 frank een stuk van 339 roeden binnen de praterij van Schaarbeek, op het Beekveld, verhuurd aan de weduwe Lamage mits 30 gulden, ten tijde der Fransen gebracht op 55,10 frank.

Een stuk van 372 roeden, vroeger voor 380 roeden tegen 30 gulden verhuurd aan Judocus De Quick, wordt op 14 thermidor VI (1 augustus 1798) tegen 27.000 livres verkocht aan *Masseliers,* voor *Augustinus Boel & C°* te Aalst.

Boel koopt verder op 23 frimaire VIII (14 december 1799) voor 405 frank twee dagwand bos, verhuurd aan Johannes Van den Bossche mits 10 gulden. Dan op 3 nivose VIII (24.12.1799) mits 205 frank nog 80 roeden verhuurd aan Willem De Koninck. En op 18 floreal VIII (8.5.1800) tegen 200 frank een dagwand aan "de dreve van den bosch" die sinds 1753 mits 8 gulden verhuurd is aan Gillis Van Melder.

Op 27 thermidor VI (14 augustus 1798) worden twee stukken, samen twee dagwand op den Berghencauter, verhuurd aan de weduwe Frans De Wit, verkocht tegen 18.100 frank aan *De Deyn* te Gent, voor Judocus Adriaan *De Wolf, te Aalst.*

De Wolf koopt verder op 18 pluviose VIII (7 februari 1800) voor 1.125 frank een stuk van 384.1/2 roeden, verhuurd sinds 1699 in erfpacht voor 99 jaar aan Aernout Van Nuffel, mits 18 gulden, ten tijde der Fransen gebracht op 40,41 frank.

Drie dagwand land, voortkomend van het Bergerbos, verhuurd sinds 1780 aan Emmanuel Brijs mits 15 gulden, door de Fransen gebracht op 27,55 frank, worden op 18 vendémiaire VIII (10 oktober 1799) voor 405 frank verkocht aan *L. Rijmbaut,* "Commissaire du Directoire Exécutif près l'administration municipale du canton d'Alost". Bij vele verkopen zien we Rijmbaut optreden als opmeter van het te verkopen goed, zodat mag worden aangenomen dat hij een vertrouwensman van de bezetters is.

Rijmbaut koopt eveneens nog andere abdijgronden. Aldus op 18 nivose jaar VIII (8 januari 1800) voor 315 frank driehonderd roeden, verhuurd aan Ferdinand en Judocus Van Cauter.

Voor verscheidene verkopen laat hij zich evenwel vertegenwoordigen door Jacques Joseph *Eeman,* bediende bij de Administration Centrale du Département de l'Escaut te Gent, die dus uitstekend geplaatst is om de gunstige gelegenheden te benutten. Eeman koopt aldus voor hem op 23 vendémiaire VIII (15 oktober 1799) voor 500 frank nog 3 dagwand, verhuurd aan Judocus Singelijn mits 30,20 frank; op 8 frimaire (29 november 1799) voor 405 frank nog 230 roeden, verhuurd aan Phil. De Kegel en op dezelfde datum nog acht dagwand voor 850 frank. Verder op 8 nivose daarop (29 december 1799) 143 roeden voor 270 frank. Dan op 23 pluviose VIII (12 februari 1800) voor 355 frank nog 240 roeden, die tegen 18 gulden, nadien gebracht op 27,54 frank, verhuurd zijn aan Peeter Meganck en Peeter Wauters, evenals 540.1/2 roeden tegen 680 frank. Op dit laatste stuk staat een gebouw van Peeter Meganck, dat hem dan ook toebehoort.

De Aalstenaar *Van Boterdaele* koopt op 23 frimaire VIII (14 december 1800) voor 510 frank 350 roeden, die sinds 1714 verhuurd zijn mits 28 gulden aan Johannes De Waegenaere en zijn nakomelingen. Het stuk bedroeg aanvankelijk een bunder, doch omstreeks 1770 was er een voetweg doorheen aangelegd, en de huurprijs (die tot 23.9.1796 aan de abdij werd betaald) was verminderd geworden tot 26 gulden.

De Gentenaar Philippe François Xavier *Van den Hecke* koopt op 28 frimaire VIII (19 december 1799) een stuk land van 200 roeden aan het Immerselebos, dat door Adriaan Renaert gehuurd was voor 20 frank. Op 23 nivose (13 januari 1800) koopt hij voor 405 frank een stuk van 50 roeden en een van 230 roeden, dat voor 25 jaar (tot 4 nivose XVI = 25 december 1807) (21) verhuurd is mits 33,17 frank aan Judocus Van Cauter.

(21) Die datum werd evenwel nooit bereikt daar de republikeinse kalender werd afgeschaft met keizerlijk decreet van Napoleon dd. 11 september 1805.

Nog op 23 nivose VIII (13 januari 1800) koopt hij voor 890 frank een stuk van 513 roeden op het Drijveld, verhuurd aan Thomas De Boone mits 73,48 frank. De huurder had een gebouw op het land en was vermoedelijk de zoon van de vroegere huurder Peeter De Boone, die tot 23.9.1796 veertig gulden had betaald aan de abdij.

Op 13 ventose VIII (4 maart 1800) koopt hij voor 1225 frank een bunder land uit het Bergerbos, die hij op 8 germinal XIII (29 maart 1805) voor 1175 frank zal overlaten aan Louis Dommer, te Aalst.

Vijf dagen nadien koopt hij voor 1025 frank een bunder land op de Siesegemkouter, die verhuurd is aan Jacobus Borms mits 26 gulden, in 1800 gebracht op 40 Fr.

Het "tiendevrij veldeken" van 427 roeden, verhuurd aan Joannes Pijcke mits 40 gulden voor 40 jaar sinds 1773, wordt op 3 floreal VIII (23 april 1800) voor 1500 frank verkocht aan dezelfde Van den Hecke. Bij de verkoop bedraagt de huurprijs 73 frank.

Op 13 floreal (3 mei 1800) koopt hij voor 415 frank een stuk van 122 roeden dat verhuurd is aan Francis Van de Velde mits 29,78 frank (eigenlijk 16 gulden).

Op 8 prairial (28 mei 1800) koopt hij voor 700 frank een bunder, genaamd Den Grooten Koeymeersch, verhuurd aan Judocus Koker mits 36 frank. Op 13 messidor (2 juli 1800) voor 1525 frank nog 3 dagwand, verhuurd aan Andreas Collaert.

Vijf dagen later koopt hij voor 280 frank nog 82 roeden, die eveneens verhuurd zijn aan Andreas Collaert.

Anderzijds laat hij ook wel goederen door anderen opkopen voor hem. Aldus, op 28 thermidor VIII (16 augustus 1800) koopt hij, door *Charles Baerzeele* tegen 580 frank, drie dagwand die verhuurd zijn aan Judocus Boquet. Op 1 fructidor VIII (19 augustus 1800) koopt hij nog voor 140 frank een stuk van 100 roeden "tegen het huys Ste Anna".

De aankopen van Van den Hecke schijnen evenwel niet allemaal voor hemzelf bestemd te zijn. Aldus koopt hij op 1 fructitdor VIII (19 augustus 1800) tegen 500 frank, voor rekening van *Luc Van Loo* te Gent, twee dagwand in de Berghencauter, die verhuurd zijn aan de weduwe Joannes Cammu.

Verder koopt Jaak *Verlinden* te Gent voor hem op 3 vendémiaire IX (25 september 1800) voor 220 frank een stuk van 120 roeden, dat verhuurd is aan de weduwe Joos Gillis tegen 7 frank. Dezelfde dag laat hij, door de ons bekende J.J. Eeman, voor 295 frank een stuk van 120 roeden aankopen, dat verhuurd is aan Jan Sonck mits 7,50 frank, en dus vermoedelijk van betere kwaliteit is.

Baerzeele koopt voor hem op 8 thermidor IX (27 juli 1801) 275 roeden tegen de prijs van 405 frank, benevens een dagwand land, verhuurd aan Jan Borms.

Doch het zakengeluk van Philippe Van den Hecke blijft niet duren. Op 19 september 1811 verklaart de Prefect van het Scheldedepartement (22) dat Van den Hecke de verschuldigde afbetaling van de vijfden op de hoofdprijs niet heeft voldaan en derhalve:

1 vervallen is van zijn rechten op de in het besluit aangeduide stukken;
2 een boete van 20% van de koopprijs moet betalen;
3 de vruchten moet terugbetalen.

Op 20 september 1811 wordt een gelijkaardig besluit uitgevaardigd betreffende zijn andere aankopen.

Een andere aankoper is de Aalstenaar *J.B. Guldentops,* soms vermeld als "Guldentops & Cie". OP 3 frimaire VIII (24 november 1799) laat hij door J.J. Eeman, de gedienstige ambtenaar, tegen 415 Fr. een bunder land kopen, die verhuurd is aan J.B. De Doncker mits 40,40 frank. De vorige huurder, Adriaan Van der Gelen, betaalde aan de abdij 24 gulden tot 21 september 1796.

Op 3 nivose VIII (24 december 1799) zijn het zes dagwand tegen 695 frank (hovenierslochtink buiten de Zoutstraatpoort). Op 28 pluviose VIII (17 februari 1800) altijd door Eeman, voor 405 frank drie dagwand genomen uit het Bergerbos, verhuurd aan J.R. Van der Maelen. Dan op 23 ventose VIII (14 maart 1800) mits 2.625 frank twee dagwand op Mijlbeke, verhuurd aan Adriaan Van Cauter mits 40 frank per jaar, voor 12 jaar. Op 3 floreal (23 april) van hetzelfde jaar twee veldekens, samen 450 roeden, verhuurd aan J.B. Meert tegen 15 gulden, in de Franse tijd gebracht op 51,48 frank. De gebouwen behoren aan de huurder. De koopprijs bedraagt 6230 frank.

Op 8 prairial VIII (28 mei 1800) koopt hij, door Eeman, voor 1375 frank 360 roeden "op de cleyn Moeillekensbraecke", sinds 1756 voor 40 jaar verhuurd aan Judocus Dequick. Dan nog op 23 messidor VIII (12 juli 1800) voor 3.500 frank een bunder zijnde "de tweede cleyne Koeymeersch" verhuurd aan de wed. Fr. Pollijn mits 82,63 fr.

Nadien nog 150 roeden op 3 nivose IX (24 december 1800). Dit stuk is blijkbaar niet tijdig betaald geworden, want op 27 juni 1806 wordt het opnieuw verkocht aan Mengat, te Gent.

Op 23 ventose VIII (14 maart 1800) wordt een stuk van zes

(22) R.A.G.S. Registre aux arrêtés du préfet du département de l'Escaut.

dagwand verkocht voor 3.000 frank aan A. Giron "fondé de pouvoirs de Victor *Badin*, entrepreneur général de divers services de l'armée d'Italie" krachtens procuratie verleden vóór notaris De Fayt te Bergen op 3 pluviose (23 januari 1800). Het stuk, gelegen aan de Groote Moeillekensbraecke, was ten tijde der abdij verhuurd als 660 roeden aan J.B. Van Caeckenberghe mits 40 gulden 's jaars. De gebouwen op het land zijn van de huurder. In die periode koopt Badin ook zwart goed in Brabant en in Henegouwen.

Voor een niet nader genoemde klient koopt hij 23 prairial VIII (12 juni 1800) voor 125 frank een dagwand land, dat verhuurd is aan Benoit Callebaut, en vijf dagen later honderd roeden tegen 135 frank, eveneens voor een lastgever.

Gielis *Van der Stock* koopt op 28 prairial VIII (17 juni 1800) voor een lastgever mits 1025 frank zes dagwand land, dat verhuurd is tegen 25 frank aan Peter Moerman, alsmede voor 250 frank een weide van 225 roeden, die verhuurd is aan Jan Wageneer, en op 23 messidor (12 juli 1800) voor 3.000 frank een bunder bij de kapel van St. Job aan het hospitaal, verhuurd aan Jan van Vaerenbergh mits 30 gulden.

De Gentenaar *J.B. Van den Haute* koopt op 18 messidor VIII (7 juli 1800) 413 roeden land, welke mits 6,12 fr. verhuurd zijn aan P. Uyttersprot, die eigenaar is van het gebouw dat erop staat.

De la Royère te Aalst koopt op 8 messidor VIII (27 juni 1800) voor 1450 livres een stuk van 325 roeden, verhuurd aan Judocus De Neve. Dezelfde dag laat hij door J.B. Verstraeten nog twee dagwand bos kopen, die verhuurd zijn aan Jan Wouters.

De Gentse firma *Van der Linden, Cannoot & Cie* koopt op 18 thermidor VIII (6 augustus 1800) voor *J.B. Neyt en Fr. de la Royère,* kooplieden te Aalst, drie stukken samen groot 860 roeden "Drooghe weyde"; benevens voor 1775 frank een stuk van 659 roeden, uit de grond waarop het Hof ten Berghe heeft gestaan.

De Gentenaar *Jean François De Clercq,* die we reeds zagen optreden als tussenpersoon voor Jean Van den Berghe, vermeldt niet immer zijn lastgevers. Op 3 vendémiaire IX (25 september 1800) koopt hij voor 275 frank een dagwand slechte grond aan de Kerkweg, die verhuurd is aan Francis Schutyser. Dan op 28 frimaire IX (19 december 1800) voor 140 frank een bunder land op het Drijeveld.

Op 17 juli 1807 koopt hij nog 80 roeden, of 24 a 59 ca. tegen 545 frank, eveneens voor een ongenoemde klient.

Een stuk van 708 roeden land buiten de Gentsepoort "bij de laseryen tegen den casseydewegh" gehuurd door Ignatius Ely mits 50 gulden, later gebracht op 101 frank, wordt op 23 brumaire IX

(14 november 1800) voor 3.700 frank verkocht aan de Gentenaar *Hoogstoel.*

Zijn stadsgenoot *Verlinden* koopt op 3 nivose IX (23 december 1800) voor 1360 frank een bunder land uit het Bergerbos tegen de Berghstrate, gehuurd door Carel Brewier mits 28 gulden tot september 1796, en dan door Gielis Van der Kegel mits 51,43 frank.

Emile *De Paege,* uit Gent, koopt op 8 messidor VIII (2 juli 1802) voor een klient tegen 960 frank, plus de interest van staatsfondsen, een bunder en 70 roeden of 1 ha 44 a 11 ca uit een stuk Bergerbos "nu in land verkeerd" dat verhuurd is aan Lieven De Jonghe mits 53 gulden.

De Gentenaar Jean *Van den Berghen,* dien we reeds als lasthebber voor de Aalstenaar J.B. Teirlinck hebben zien optreden, koopt op 8 juli 1803 voor 2.825 Fr. voor een klient een bunder land aan het Cauterstraetken, dan verhuurd aan Gillis van Caeckenberghe tegen 48,14 frank.

Het derde deel van den middensten achtersten watermolen, genaamd " 'sMonnickxmolen" was verhuurd aan Jacques Gernoye mits 83-13-1/4 gulden per jaar. De laatste betaling gebeurde op 14 september 1796, ten belope van 41-16-6 gulden. Sinds 29 april 1806 is dit molengedeelte verhuurd aan Charles De Smet, mits 101,67 frank. De draaiende gedeelten zijn eigendom van de molenaar. Op 23 januari 1807 wordt het abdijgedeelte verkocht tegen 1625 frank aan *Jean Libbrecht,* uit Gent, voor een lasthebber. Het verslag der schatting van 8 september 1806 van Martin Marie Rijmbaut en de "maire" E. Van Boterdael vermeldt dat "dans l'an 1790 il n'y pas autant des moulins qu'actuel. L'an 1790 les revenus étaient de 126,98 francs".

Hiermede zijn de Aalsterse goederen verkocht. Buiten de stad en haar praterijen vinden we nog de volgende verkopingen;

Te **AAIGEM,** gehucht Eetvelde d'Heye: een bunder 2 dagwand en 27 roeden, verhuurd aan Bavo De Bosscher en Peeter Van den Cruyce "in solidum" voor 50 jaar sinds 1758 mits 15 gulden. Verkocht op 18 thermidor VIII (6 augustus 1800) voor 1775 frank aan J.J. Eeman, uit Gent, voor Charles Devos en zijn broers te Herzele.

Te **BAMBRUGGE** zes bunder drie dagwand en 74.1/2 roeden, verkocht op 3 thermidor VIII (22 juli 1800) voor 11.000 frank aan Van den Hecke te Gent.

Te **BURST** koopt Odeyn, uit Gent, voor een klient tegen 64.900 livres op 12 pluviose VI (31 januari 1798) een bunder 64 roeden op het Suysveld.

Op 28 nivose VII (17 januari 1799) koopt J.J. Eeman in

dezelfde gemeente voor een lastgever voor 121 frank het Tiende-schooreveldeken van 94 roeden, tegen 11,02 frank gehuurd door Lieven De Winter.

Een stuk van 4 dagwand 64 roeden op het Suysveld wordt op 17 pluviose VI (5 februari 1798) voor 64.900 livres verkocht aan Odeyn te Gent, voor Pierre J. De Gheest, uit Aalst.

Te **EREMBODEGEM** op de Swalmencauter aan de grote baan Aalst - Ninove koopt Charles Manilius uit Gent op 28 pluviose VII (17.1.1799) voor rekening van de huurder Judocus Abbeloos, een stuk van 500 roeden, dat deze tot 21 september 1796 van de abdij huurde mits 35 gulden.

Een stuk van 2 bunder en 305 roeden te **HOFSTADE,** verhuurd aan Antoon Veraert mits 100 frank 50 centiemen, wordt op 13 pluviose VII (1.2.1799) voor 1.225 frank verkocht aan J.J. Eeman voor de Aalstenaar P. De Paepe.

Het Hof ten Doorne of te Meerhem, onder **LEDE** en **HOFSTADE,** was door de borsires der abdij nog op 8 september 1795 voor een oppervlakte van 29 bunder 3 dagwand en 14 roeden land en weide verhuurd geworden aan Benedictus Braeckman, voor 655 gulden per jaar. Op 25 prairial VI (13 juni 1798) werd het voor 634.500 frank verkocht aan J. Van der Linden en Cie voor een klient.

Te **MELDERT** worden verscheidene stukken verkocht. Aldus op 13 vendémiaire VIII (5 oktober 1799) een stuk land van 3 bunder 1 dagwand liggende aan de straat en het bos Metsereel, verhuurd aan P. Van Hemelrijck en anderen, verkocht mits 1.225 frank aan de Gentenaar Target.

Een stuk van 165 roeden of 53 a 78 ca landbouwgrond, genaamd Den Bosch, sinds 28 vendémiaire XIV (20 oktober 1805) mits 15 frank verhuurd aan Francis Van Buggenhout, wordt op 31 juli 1807 verkocht tegen 300 frank aan Francis De Deken, uit Gent voor een lastgever. Op 22 september 1809 koopt hij, eveneens voor een lastgever, voor 195 frank twee stukken land, een van 113 en een van 87 roeden.

Een stuk van honderd roeden of 30 a 70 ca landbouwgrond in dezelfde partij, verhuurd sinds 13.7.1807 aan Anna Maria Plas mits 3 frank plus de belastingen, wordt op 6 oktober 1808 verkocht aan Jan Clement François Van Belle uit Gent, voor een klient.

Twee stukken, een van 58 roeden of 17 a 80 ca aan de straat, en een van 92 roeden of 28 a 24 ca, zijn sinds 13 juli 1807 verhuurd mits 5 frank aan J.B. Van den Bossche. Op 28 juli 1809 koopt Charles De Landtsheere, uit Gent, ze samen op voor een klient mits 200 frank.

Een stuk van 105 roeden en een van 40 roeden, samen gehuurd door Guillam Plas sinds 13 juli 1807 tegen 3 frank, worden op 28 juli 1809 verkocht tegen 200 frank aan Joseph Rigauts uit Gent, voor een klient.

De Gentenaar J.B. Libbrecht koopt op 11 augustus 1809 voor 280 frank twee stukken, ieder van 100 roeden of 30 a 70 ca, sinds 13.7.1807 gehuurd, het een door Pierre de Mey en het andere door Joos Van Ransbeke, van de Caisse d'Amortissement aan wie ze waren overgedragen geworden. De huurprijs bedroeg 4 frank voor ieder.

Twee partijtjes land, een van 55 en een van 61 roeden, aan Den Bosch, samen gehuurd sinds 13.7.1807 door J.B. Rossemont mits 4 frank, worden op 8 september 1809 samen verkocht aan de ons bekende Gentenaar Philippe François Xavier Van den Hecke, voor een klient.

Onder **NIEUWERKERKEN** wordt een partij land van 356 roeden of 1 ha 3 a 27 ca, die sinds 13.6.1806 gehuurd is door C. De Pelsmaeker tegen 70 frank, op 24 juli 1807 voor 1.575 frank verkocht aan Telants te Nieuwerkerken, voor een klient.

Te **VOORDE** koopt de Gentenaar Vispoel, voor De Wolf uit Aalst, op 4 germinal VI (24 maart 1798) voor 30.000 livres twee dagwand weide, die verhuurd zijn aan Maarten Goessens.

Tweehonderd roeden land, genaamd de Cappruynckens, aan de weg, benevens 220 roeden land op het Boonblok, en een bunder 285 roeden genaamd de Loddendries, met 16 bunder 358 roeden 11 voet op het Hoonveld, alles onder **WAARBEKE**, verhuurd aan Pieter Van der Schueren mits 688-15-0 livres, worden op 24 nivose VI (13 januari 1898) voor 408.200 livres verkocht aan Barbot te Gent, voor Forcade en Troisault.

Te Waarbeke eveneens wordt op 3 germinal VII (23 maart 1799) een stuk van 5 bunder en 13 roeden, gehuurd mits 146 frank door Jan Verdonck uit Nieuwenhove, verkocht aan de Gentenaar J.G. Begeyn voor 1.725 frank.

Te **ZOTTEGEM Buiten** huurt J.B. Van de Wege mits 192 gulden Brabant courant

- de Breyveldsche Putten, groot 1 bunder 1 dagwand 82.1/2 roeden
- de Beveghemsche segenputten, 2 bunder 1 dagwand 57.1/2 roeden
- de Mergelputten, 1 bunder 3 dagwand 89 roeden,
- de Tenencauter, 1 bunder 1 dagwand en 79 roeden,
- de Blanckaertmeersch te Breyvelde, groot 87 roeden,
- een stuk uitgezaveld, in bos verkeerd land, alles samen 12 bunders.

Op 21 brumaire VI (11.11.1797) wordt alles verkocht voor 100.200 livres aan Rens, te Gent, voor Judocus De Noyette.

Dit zijn de verkopen volgens de affiches, betreffende goederen die ontegensprekelijk aan de abdij hebben toebehoord. Ze bedragen voor Aalst 91 bunder, 3 dagwand en 48 roeden, en voor de dorpen 88 bunder en 90 roeden, samen 180 bunder en 38 roeden.

De overige bezittingen

Wij hebben evenwel gezien dat er op verscheidene abdijgoederen, o.a. te Aalst en te Oudegem, beslag gelegd werd wegen nietbetaling van de opgelegde oorlogsschatting.

In Brabant verkocht de abdij heel wat goed om die belastingen te kunnen betalen. Ook in Vlaanderen zijn er ongetwijfeld dergelijke verkopen gebeurd, zoals de brief dd. 4 februari 1795 der Abdij van Ninove aan het Land van Aalst aantoont. Het is dan ook niet uitgesloten dat ook Vorst vrijwillig goederen heeft verkocht in Vlaanderen, zonder dat wij hiervan -voorlopig- het spoor terugvinden.

Het reeds genoemde Register van 1757 vermeldt verscheidene goederen waarvan de pacht betaald werd tot 1795 - 1796, en die dus stellig aan de abdij toebehoorden, zonder dat ze in de verkopen voorkomen. Aldus vinden wij:

Te **AALST** twee dagwand uit het Immerselebos, verhuurd aan Judocus Rogier Van der Maelen, betaald tot 3 september 1796; verder twee dagwand verhuurd aan Lieven Schutyser, betaald tot 23.8.1796; ook nog te Mijlbeke, twee bunder een dagwand en enkele roeden, tot 23.9.1796 gehuurd door Jan Vonck.

Volgens de Etat du temporel van 15 november 1975 bezat de abdij te **BURST** 9 bunder 3 dagwand en 94 roeden. De verkopen volgens de affiches bedragen slechts 2 bunder 1 dagwand en 30 roeden.

Te **HOFSTADE** waren, volgens het Register, verscheiden kleine stukken gehuurd door Peeter Everaert, welke samen in 1779 twee bunder 3 dagwand en 46 1/2 roeden bedroegen, waarvan de Landheren van Aalst in 1782 negenentwintig roeden hebben afgenomen om een nieuwe beek te graven. Te Hofstade eveneens betaald Gillis Van Geert op 23 september 1796 de laatste pacht voor zijn stukken tegen de beek en aan de Deckerstraat, zijnde ongeveer 140 roeden. Van enige verkopen vinden we echter geen spoor.

Verder, in dezelfde gemeente huurden Everaert en Gillis Van Geert nog 3 bunder 1 dagwand en 35 roeden land en weide, waarvoor ze jaarlijks 69 gulden betaalden.

Te **LEDE**, op de grens van Wichelen, hielden de paters Jezuieten van de abdij sinds 1663 in erfceyns een weide van 233 roeden, waarvoor ze jaarlijks zes gulden betaalden. De betalingen waren soms onregelmatig, en de laatste gebeurde op 28.9.95.

Te **OPHASSELT** twee dagwand oude wijmenier, verhuurd aan Joos De Boeck mits 14 gulden per jaar. De grond was "uytgetorfd" in 1788, hetgeen 950 gulden opbracht.

Te **OUDEGEM** verhuurde de abdij aan Jacobus Van den Broeck een bunder land, Dendermondse maat, waarop de huurder een huis met schuur en stallingen had gebouwd. In 1787 was de pacht voor 27 jaar hernieuwd vanaf Sint-Andries mits 30 gulden 's jaars; laatste betaling op 7 september 1796.

Sinds Sint-Andries 1784 huurde hij eveneens, mits 120 gulden per jaar, 3 bunder 2 dagwand 9 roeden Aalsterse maat, zijnde 3 bunder 51 roeden Dendermondse maat.

In dezelfde gemeente huurt Gillis Cool sinds 1784 vier bunder 1 dagwand en 52 roeden Aalsterse maat, makende 3 bunder 3 dagwand en 97 roeden Dendermondse maat.

De reeds vernoemde Etat général du temporel gewaagt evenwel van 39 bunder 2 dagwand 75 roeden, die samen 1830 gulden opbrengen.

Te **RESSEGEM** betaalt Livinus Buyl op 7 maart 1796 zijn laatste jaarlijkse pacht van drie gulden op 75 roeden op het Rot.

Van al deze goederen vinden we geen verkopen door de Fransen. Hun totale oppervlakte bedraagt ongeveer 27 bunder, 2 dagwand en 25 roeden.

Besluit

Er blijkt dus dat de benediktenessenabdij van Vorst in Vlaanderen (Land van Aalst en Land van Dendermonde) eigenares is geweest van tenminste 207 bunder en 63 roeden Aalsterse maat. In 1795 had commissaris P. Sayavedra een totaal van 208 bunder 1 dagwand 93 roeden gevonden.

In de huidige stand van het archiefonderzoek blijven er bij deze studie evenwel enkele vragen open:

- vooreerst: welke zijn de door Aalst en Oudegem aangeslagen goederen, en hebben misschien nog andere overheden ook beslag gelegd op bepaalde eigendommen?
- verder: heeft de abdij - zoals somige andere - vrijwillig goederen verkocht vóór de onteigeningen?
- tenslotte: is men er wellicht in geslaagd bepaalde goederen aan vijand te ontrekken, in een tijd toen het kadaster nog niet overal bestond?

Vorst, juli 1983

Afkortingen:
A.R.A.B.A.K.A.: Algemeen Rijksarchief Brussel, Kerkelijk Archief.
R.A.G.S.: Rijksarchief Gent - Scheldedepartement.
S.A.A.: Stadsarchief Aalst.

VERMEENDE HEKS

Anno 1595 namen de officieren van Aalst een heks, afkomstig van Balegem, gevangen. Ze verdachten haar ervan de koningin te zijn van alle heksen in de omgeving. Ze heette Jehenne de Bocxst.

De luitenant, samen met een klerk wonnen inlichtingen in te Balegem omtrent de misdaden van voornoemde Jehenne.

Men beschuldigde haar ervan de hand te hebben in zekere feiten die te Liedekerke gebeurd waren.

Na de langdurige opsluiting van voornoemde Jehenne zetten de leenmannen de ondervraging voort, waarbij de beschuldigde steeds maar ontkende.

Daar de baljuw geen voldoende reden vond om de foltering verder te zetten, liet hij haar vrij op belofte van naar huis terug te keren. De baljuw verrechtvaardigt dit met de woorden: "Allen en zeer dikwijls worden ze weer beschuldigd met het gevaar dat men ervan overtuigd geraakt".

In de marge noteerde de controleur van de rekening: "Goed alhoewel niet gebruikelijk!"

(A.R.A. Rekenkamer nr. 13576)

FEESTDAGSWERK

Te Sint-Maria-Horebeke werd Franciscus Helleputte veroordeeld om gewerkt te hebben op de dag van Sint Christoffel, patroon van voornoemde parochie.

Ontvangen bij overeenkomst 3 pond par. (1659-1671)

(A.R.A. Rekenkamer nr. 13582)

Herman van Isterdael.

DE KASTEELKAPEL TE STEENHUIZE: GEGEERDE KAPELANIE TIJDENS HET ANCIEN REGIME

door M. VAN DEN BERGHE

"...Reynerus de Brugis, dominus de Gruuthuse et princeps de Steenhuyse salutem in domino. Cum sicut accepimus venerabilis vir dominus Desiderius Pensart clericus cameracensis diocesis, Lovani Leodiensis diocesis, residens, capellanus et possessor capellaniae perpetue fundatae ad altare Betae Mariae virginis in ecclesia parochiali de Steenhuyze..."

Aldus de aanhef van een akte van presentatie van de kapelanie van Steenhuize, geredigeerd onder de toenmalige prins van deze heerlijkheid, *Rene van Gruuthuse* in het tweede kwart van de 16e eeuw, (1). Zij houdt in zich het ontslag van Desire Pensart als kapelaan en de aanstelling van zijn broer Antoon in deze bediening en is - naar onze kennis - het oudste stuk waarin wij verwijzing vinden naar de kasteelkapel en de verdwenen feodale burcht: "...Anthonio Pensart suo fratre resignare et dimittere proponit et intendit, idcirco et certis de causis animum nostrum ad hoc moventibus de fidelitate diseratione et industria honorabilis vir dominus ac magister presbyteri curati seu rectoris ecclesia parochialis beata Maria virginis de *cappella oppidi...*" (2).

We kunnen logisch veronderstellen dat de kapel qua inrichting binnenin een verkleinde uitgave was van de gangbare kerkinrichting, met wegdenken van de kansel en aarden vloer. Waarschijnlijk is, dat zij geen afzonderlijk bouwwerk uitmaakte, doch wel een bijzondere ruimte binnen de burcht zelf aangezien bij het opbouwen van het nieuwe moderne kasteel, na verwoesting van de burcht begin 17e eeuw, een nieuwe kapel zal worden ingezegend met bisschoppelijke goedkeuring.

De installatie van een nieuwe kapelaan had wel wat voeten in de aarde zoals blijkt uit de aanstelling van Nicolaas Huart anno

(1) Stuk 16e eeuw O.G.A. Steenhuize (L.12G) R.A. RONSE.

(2) "...die voorstelt en zich voorneemt afstand te doen en ontslag te nemen ten voordele van zijn broer Antoon Pensart; waarom wij, door zekere motieven bewogen, rekening houdend met de diskretie en ijver van gezegde eerbare magister, deze aanstellen in de zorg en de leiding van de kapelanie van de Helige Maagd Maria in de kapel van de burcht van de parochiekerk.

1617 in opvolging van zijn overleden konfrater Michel le Mayeur. Bij akte van 10.03.1617 werd hij door princes dame Jeanne de Richardo aangesteld: "...pour deservir ladite chapelle" en werd bevolen"... l'instituer et mettre en possession reeële et corporelle d'icelle et le faire paisiblement jouir de tous quelquonques les fruits, revenues et emoluments y appartenant et competans... (3).

Na de bekrachtiging van deze aanstelling door de bisschop van Mechelen op 13.03.1617 (4) werd betrokkene pas in bezit gesteld van de kapelanie door de deken van Geraardsbergen (5) op 06.05.1617. De procedure was dus vrij omslachtig doch de kapelanie was er niet minder om gegeerd (cfr. infra).

De burcht werd verwoest begin 17e eeuw zodat de castrale kapel teniet ging. Bij de heropbouw van het kasteel 1628 werd echter een nieuwe kapel voorzien. De curie te Rome gaf op 02.09.1636 toelating er de mis te lezen, doch onder welbepaalde voorwaarden: "... ut in privato domus tua loci de Steenhuyse Mechlinensis seu alterius diocesis oratorio ad hoc decenter muro extructo et ornato... per ordinarium loci prius visitando et approbando, unam missam... celebrari facere libere et licite possis et valeas applicare auctoritate tenore praesentium concedimus et indulgemus..." (6) in de mate als gezegd, namelijk: ...unam missam pro unoquoque die,... *per quemcumque Sacerdotem* ab eodem ordinario approbatum saecularem,... sine tamen quorumcumque Jurium parochialium praejudicio, ac Paschatis, Ressurectionis, Penthecostas ac Nativitatis Dni Jesu Chri, nec non alijs solemnioribus anni festis Diebus exceptis (7).

Anno 1638, 12 mei testateert Jeanne de Richardot een fundatie die meer dan een eeuw later een bron van ergernis zal worden

(3) OGA Steenhuize R.A. Ronse (L.12, G).

(4) Id. "...nos eunden Nicolaum Huart idoneum ac sufficientem repertum, authoritate nostra archidiaconali ad dictam capelaniam admittimus et instituimus per praesentes." (Petrus van de Wiele sacrae Theologiae Licentiatus ecclesia metrop. Mechlinien Archidiaconus).

(5) Id Petrus van den Schueren Archipresbyter districtus Gerardi montensis.
(6), (7) O.G.A. Steenhuize R.A. Ronse Akte 02.09.1636.
"...dat gij in uw privaat huis van de plaats Steenhuize in het bisdom Mechelen of een ander bisdom een degelijk gebouwde en versierde kapel - vooraf te bezoeken en goed te keuren door de bisschop -, ...mis moogt laten lezen en wij u toelaten een priester aan te stellen, doch goedgekeurd door de bisschop en zonder nadeel voor de parochianen en uitgezonderd op Pasen, Pinksteren en de geboortedag van J.C. of andere grote feestdagen van het jaar".

voor de prins van Steenhuize. Die datum immers heeft zij "...ghefundeert... ter eeren ende vermeerderinghe vanden dienst Gods, ende ter salicheyt haerder zielen als zij sal commen te scheyden uut haeren Lichame, ende de siele van wijlent doorluchtige heere Jan de Richardot saligher, mre in sijne levene prince ende aartsbisschop van Camerycke... twee missen van requiem ter weke, met de profundis naer den dienst (eeuwentlich) ende erffelick durende, d'eene den vrijdach alle weken... ende d'andere alle maendaeghen... de selve missen wekelijkse te celebreren *inde cappelle vanden casteele van Steenhuyse,* als wesende castrael, ofte wel in de prochie kercke aldaer voorden aultaer van onse Lieve Vrouwe..."

"...soo sij doet mits desen tachtentich guldens 't siaers een 't welck onlosselich ende erffelicke rente, vrij ende libre van alle impositien, in wat manieren dat zoude meughen wesen, te betaelen in handen vanden capelaen van halven jaere 't halven jaeren, welcke rente beghinnen sal te loopen ende cours nemen vanden dach af dat Mr. Niclays vander Haghen fs Jans zal celebreren zijn eerste misse, aen welcken Mre. Niclays Mw voorn. Vrouwe princesse fundatrice is confererende ende gunnente om Gods wille ende uut caritate die voorseyde cappelnye ende officie..." rente bezet op een stuk grond van het hof te Bevere, neerhof van het kasteel (8).

De eerste uitvoerder en titularis van de fundatie werd dus Nicolas van der Hagen, "presbyter, sacellanus in principatio de Steenhuysen".. Uit een bisschoppelijk verplichte aangifte van inkomsten door de priesters blijkt welke voordelen aan de kapelanie verbonden waren: (9)

— uit de fundatie van dame de le Chaux, rente bezet op 14 bunder grond op de Swaersnede, deel van het leenhof van Bevere: 8 florijn
— voor iedre eerste mis op de feestdagen, wisselgeld betaald door de gemeente a.d. 10 pond groote
— van de kapelanie gronden te "Cruysautem" 7 pond groote
— op zeven dagwand grond op het Kappelveld te Steenhuize een huurprijs van 5 1/2 pond groote

(8) Testament J. de Richardot 12 mei 1638 OGA Steeunhuize (O.C.) en pastoorarchief Steenhuize.
(9) Aangifte inkomsten aan bisdom 17.09.1666 door N. van der Hagen (R.A. Ronse).

— een rente op de goęderen van de erven Van der Elst te Herzele bestaande uit 16 maten haver en een "ecus d'argent", geschat op 4 florijn XIII stuivers
— van de andere fundatie van St. Catharina voor iedere eerste mis op feestdagen 14 florijn
— de kapelanie op zichzelf (inclus gronden) kan worden geschat op 100 1/2 florijn
— uiteindelijk nog een rente, betaald door de kanunnik Huwaert van St. Come (Kruishouten) XIII pond grote en XXXIII stuivers

Bij het overlijden van Nicolas vander Haegen anno 1672 bleken twee kandidaten op te dagen voor de kapelanie. Enerzijds Adriaenus van Waeyenberghe pastoor van Moerbeke en anderzijds Pieter Antonius de Seille die nog geen priester was gezien hij daartoe nog te jong was, (09.05.'72) doch die aanbood in afwachting de bediening in zijn naam door een vervanger te doen verzorgen. Hij zou dit trouwens doen "...pour le meme salaire que d'autres les présenteront..."

De Seille kreeg de betrekking na een korte tussentijdse bediening door Van Waeyenberghe, niet omwille van zijn konkurentieel beding, doch wel via de grote invloed van zijn familie ter plaatse.

De vervanger was (uiteraard?) een familielid. Jean de Seille, terwijl Pieter Anthon pas na 1682 effektief in zijn ambt zal treden, tot zijn overlijden op 13 april 1722.

Hij wordt opgevolgd door Pieter Anton de Seille, filius Alexander, dus zijn neef, welke werd benoemd door prinses Marie Françoise de Bournonville op 26 mei 1722.
Deze kapelaan blijft in het beheer van zijn kapelanie tot 1756. Op dat ogenblik echter is hij reeds relatief oud geworden en seniel zodat de dienst wordt voortgezet door de pastoor F. Maes tot 1760.

Hetzelfde jaar 1760 leidt Ignace François de Seille, broer van de kapelaan, griffier van Steenhuize, tegen de heersende prins Jean Alexander de Wolf een geding in voor de officiaal van het bisdom Mechelen, optrendende als curator voor zijn broer die - toegeveven - "... souffre effectivement quelques alternations dans l'esprit", doch steeds titularis blijft van de kapelanie welke hij zou hebben verkregen ten titel van "bénéfice" (leen).

De eis strekte dan ook tot weder inbezitstelling en uitbetaling van de inmiddels vervallen renten. De Wolff van zijn kant meende dat de fundatie van dame de la Chaux en de bediening van de kasteelkapel louter castraal waren, dus eigen aan het kasteel en niet persoonlijk aan om het even welke bedienaar, wat inhield dat de prins in die bediening kon benoemen en afzetten wie hij wilde. Bij de betwisting kwam nog het discussiepunt dat volgens de Seille het opdragen der missen mocht geschieden in de parochiale kerk en de kapelaan op die manier van zijn schuld was gekweten, terwijl de prins meende dat de kapelaan enkel deze opdracht kon volbrengen in de kapel van het kasteel zelf. Op 7 oktober 1757 beslist de bisschop zelf voorlopig dat het laatste het geval zou zijn, doch de Seille voorzag zich onmiddellijk om deze beslissing te laten ophouden. (verzoekschrift 25.11.1757).
Het geschil bleef aanslepen en de partijen gingen steeds scherper tegenover elkaar staan. Op de opmerking dat de Seille het leen niet had aangegeven wordt dan ook prompt geantwoord dat "...ce benefice est si vieu que la rue et par ainsi les dits biens amortis selon tous les droits, quoi qu'au fond ceci ne sont proprement pas les affaires du Seigneur suppliant..." terwijl de Wolff de De Seilles beschuldigt van ondankbaarheid en misbruik van de positie die zij te Steenhuize bekleden. Op 02.07.1758 besluit de bisschop tot opschorting van zijn decreet van october 1757.

De zaak werd, gezien de doorgedreven standpunten, uiteindelijk gebracht voor de Grote Raad van de keizerin. Opmerkelijk is dat de Seille praktisch al zijn procedurestukken in het Nederlands indiende hoewel hij ongetwijfeld zeer goed frans kende en sprak. Dit ontlokt aan de tegenpartij de geirriteerde opmerking dat het ongepast is dat De Seille een formeel misprijzen voor zijn heer ten toon spreidt en steeds maar handelt, gedreven: "...par un esprit de cavillation chicaneuse" om hem bloot te stellen aan de vertalingskosten van stukken: "... que les rescribent fait dresser ses écrits en flamant puis qu'il sait parfaitement bien que le suppliant n'entend pas cette langue..." (10).

Welke de termen van de beslissing van de Grote Raad waren is ons onbekend maar vast staat dat in het zelfde jaar 1761 de kasteelkapel wordt bediend door priester N.J. Dutron die er ook de vruchten van ontvangt (11).

(10) Memorie voor J.B. de Wolff aan de Grote Raad 07.08.1761.
(11) Inmiddels kende de kapel, na vernieling door een brand in het kasteel, opnieuw een inwijding en admitatur "ut in eodem missa sacrificium celebrari

Anderzijds zal Alexander-Jozef de Wolff op 11.11.1775 tot kasteelkapelaan aanstellen. Jean Baptist en Adriaan vanden Noortgaete, "... en rapport que notre clergé de Steenhuyse vient à vaquee par le trépas de monsieur de Seille et son vivant chapelain et clercq de notre principauté..." (12).

Ook deze kapelaans vervulden echter slechts een interimrol aangezien bij bisschoppelijk besluit van 10.02.1777 magister Nicolaus Maria Lambertus De Wolff de Bever, broer van de prins de Wolff, wordt benoemd in de kapelanie ("Cum vacet cappelania subvocatione Beatae Maria virginis fundata in ecclesia parochiali de Steenhuyzen... per obitum R.D. Petri Antonii Deseille *ultime ejusdem possessoris...*").

Aangezien Deseille 'post mortem' nog als laatste titularis wordt vermeld kunen we geredelijk aannemen dat hij het voor de Grote Raad haalde voor wat betreft zijn rechten op de emolumenten van de kapelanie.

N. De Wolff geniet in zijn bediening, welke hij tot 1795 met onderbreking van 1784-1787 (voor wat het opdragen van de missen op het kasteel betreft) (13) zal waarnemen (onder het heerschap Jan Baptist D'Hane) een rente van ongeveer 372 gulden, geventileerd als volgt:
— pacht van ongeveer acht bunder zaailand en bos te Kruishouten: 200 gulden.
— pacht van 790 roeden land te Steenhuize: 65 gulden
— het derde van de vleestienden te Steenhuize: 103 gulden
— een heerlijke rente te Herzele van "17 meukens aever bij redemptie op vijf stuyvers par meuken."

In 1792 vielen de Fansen België binnen en annexeerden ons land. De kapelaan van Steenhuyse, uit zin voor avontuur of gewonnen voor de idealen van de Franse revolutie, verliet zijn prebende om zich aan te sluiten bij het Franse leger. Uiteraard schandaal te Steenhuize en bij de clerus doch in de akte van aanstelling

possis" 1756 Thomas-Philippus, primaat van België (13.08.1756 R.A. Ronse).

(12) Akte aanstelling dd. 11.11.1775 - R.A. Ronse o.c.

(13) In 1784 werd D'Hane de nieuwe eigenaar van de heerlijkheid. Het goed moet in vrij slechte staat hebben verkeerd aangezien hij nog op 04.03.1787 de kapelaan uitnodigt de mis te lezen in de kasteelkapel "...aussitôt qu'elle sera en état..." (brief 04.03.1787 aan presbijter de Wolff R.A. RONSE o.c.).

van zijn opvolger R.D. Cornelius Franciscus De Smet, op voordracht van D'Hane, wordt er diplomatisch vermeld dat hij van zijn kapelanie afstand deed: "cum vacet capellania... per renunciationum Nicolai Maria Lamberti de Wolff ultimi illius possessoris pacifici... (14).

Het Franse bewind betekende het einde van het Ancien Régime en door de priestervervolging en geloofsrepressie allicht ook het tenietgaan van de kasteelkapelanie te Steenhuize.

(14) Aanstelling van R.D. De Smet door Rumoldus Jacobus van Rijmenam dd. 05.07.1795 R.A. Ronse o.c.

HET PRINSDOM STEENHUIZE HAD DE EERSTE VROUWELIJKE NOTARIS

door M. VAN DEN BERGHE

Een bijzonder recht werd verkregen in het begin van de 18e eeuw door Marie Françoise de Bournonville, toenmalige prinses van Steenhuize, waar het haar toekwam op te treden als *NOTARIS,* hetzij een derde daartoe aan te stellen.

Dit aspekt lijkt ons belangrijk genoeg om de essentiële delen van het door de vorst Filips verleende patent van 17 november 1705 (1) integraal over te nemen (2).

"Filips, bij de gratie van God, koning van Kastilië, van Arragon etc... De nadelen welke onze onderdanen van de steden en het platteland uit onze provincies van herwaarts hebben moeten ondergaan door het grote aantal onvoldoende opgeleide notarissen, onvoldoende bekwaam tot het opmaken van akten en kontrakten, alsmede de weinige zekerheid welke eigen was aan de protokollen en minuten welke desondanks de meest belangrijke rechten, geheimen en belangen van de families inhouden, hebben ons verplicht alle in funktie zijnde notarissen uit hun ambt te ontzetten en hun aantal te regelen naar de noden van elke stad of kwartier van het platteland bij instelling en aanstelling van een koninklijk en erfelijk notariaat in hetwelke de bevolking vol vertrouwen kan hebben, dit involgens ons decreet van 20 juni 1704, voorziende in een betaling teneinde ons te steunen in het bestrijden van de kosten van oorlogsvoering..."

"...zo hebben wij aangesteld Dame Marie Françoise de Bournonville, prinses douarière van Steenhuize, na advies van onze Raad... tot koninklijk en erfelijk notaris ten eretitel bijgevoegd 'van het dorp Steenhuize' in Vlaanderen..."

(1) De Potter en Broeckaert (o.c. - p. 19) spreken van 20.06.1704 doch vergissen zich. Inderdaad werd het patent verleend op 17.11.1705 en was het wel gebaseerd op een dekreet van 20.06.1704.

(2) Akte van 17.11.1705 (waarschijnlijk gelijkluidende kopie op zegel) - O.G.A. Steenhuize, R.A. Ronse, lias 11, C). Vertaald uit oud Frans ten behoeve van de lezer.

"...en gaven haar volledige macht, autoriteit en mandaat een ander persoon;.bekwaam en beëedigd, in haar plaats aan te stellen om de status en dienst van koninklijk en erfelijk notaris de bedienen en uit te oefenen, in welke hoedanigheid hij kan overgaan tot het akteren van alle akten, stipulaties, kontrakten, testamenten, codicilen, staten, mandaten, verdelingen van nalatenschappen, likwidaties, curatelen en rekeningen..."

"...waarbij het hem toekomt (de aangestelde of haar de titularis) alle akten te instrumenteren naarvolgens de verplichte vormen en waarvoor hij gematigde en gewoonlijke erelonen mag vragen, waarbij dan drie solingen mogen gevraagd worden voor het verlenen van het (notarieel)zegel, dat dient voor te komen op alle aldus verleden akten..." (3).

"...zonder dat zij een andere bijdrage of vergoeding voor het ambt dient te betalen, tenzij een vast recht van dertig florijnen telkens het ambt werd overdragen en dit in handen van onze ontvanger van financiën, huidige of toekomstige." (4).

"...Wij verbieden wel uitdrukkelijk aan de inwoners van gezegde plaats elders dan voor gezegde substituut, hun akten of kontrakten te laten verlijden... op straffe van nietigheid en een boete van vijfentwintig florijn..."

Het patent voorzag verder dat de kwestieuze patentbrief diende te worden geregistreerd op de griffie van Steenhuize, van welk ogenblik af zij trad in de reële en aktuele rechten haar daarin toegekend.

Tevens was zij, hetzij haar substituut, verplicht aan de voor het notariaat gebruikte ambtswoning, de koninklijke wapens aan te brengen, vergezeld van de inscriptie "Notaire royal en héréditaire", dit alles konform het decreet van 20 juni 1704.

Voor dit notariaat werd door de aangestelde van de prinses 15 florijn 10 patacons betaald aan zegelrechten, alsmede een vast

(3) Ingeval van ziekte of afwezigheid van de notaris mocht hij, hetzij de aangestelde substituut, een derde gemandateerde aanstellen welke voor de kwestieuze periode met dezelfde bevoegdheden als de titularis zelf.
(4) Het ambt mocht zelfs gehypoothekeerd worden. Het betrof dus werkelijk een zuiver eigendomsrecht waarover naar weldunken kon worden beschikt.
(5) O.G.A. Steenhuize - R.A. Ronse-Lias 11, C.

bedrag van 200 florijnen plus 2 florijn 10 patacons, recht vastgesteld ten voordele van de vorst volgens het register houdende de lijsten der te betalen rechten naar rato van de grootte van het notarieel ambtsgebied (5).

De aanstelling van de prinses tot notaris duidt op een zeer bijzondere gratie bij de vorst, daar het zeer uitzonderlijk, en voor de tijdgenoten van de Bournonville zeker onaanvaardbaar, was dat een vrouw dergelijk ambt bekleedde in het door en door patriarchaal bestel van toen. Marie Françoise de Bournonville is zeker één van de eerste, zoniet de eerste der vrouwelijke notarissen geweest in onze contreien.

Zoals even aangeraakt zal haar aanstelling een storm van protest hebben ontlokt, wat de vorst heeft voorzien. Immers, waar hij in het patent voorzag dat de titularisse een derde mocht aanstellen, blijkt dit enkel een mannelijk substituut te kunnen zijn geweest, en komt het voor dat deze overdraging van ambt niet alleen is voorzien geweest om praktische redenen - de prinses was veelal niet te Steenhuize - doch ook om taktische waar onmiddellijk, het ambt toebehorende aan de Vrouwe, uiteindelijk alleen de substituut, een man, in die hoedanigheid naar buiten zou treden.

Doch in realiteit blijkt dit notariaat slechts enkele maanden te hebben bestaan en wel alleen in theorie daar nooit de werkelijke ambtsuitoefening is gebeurd. Immers, wanneer graaf d'Hane, bezorgd alle de aangekochte en preëminenties te revaloriseren welke aan het goed Steenhuize eigen waren, in 1791 de kwestie van het notariaat laat onderzoeken moest hij ook hier vaststellen dat er eraan verbonden rechten reeds lagen waren vervallen.

Immers, waar d'Hane zich beriep op het vorenstaande patent en het edikt van 20 juni 1704 dat de nieuw ingestelde notariaten erfelijk had gemaakt, in die zin dat dus hij - de rechten over de heerlijkheid verkregen hebbende en kwestieus notariaat aan Steenhuize verbonden zijnde door het patent - kwestieus notariaat zelf ook zou kunnen bedienen, diende zijn adviseur hem te melden dat reeds in 1706, 28 september, een nieuw edikt was uitgevaardigd, waarbij de koninklijke en erfelijke notariaten, ingesteld in 1704, vervallen werden verklaard en de tevoren bestaande in hun rechten en bediening werden hersteld (en dus automatisch - uiteraard onder druk van de afgestelden - werd teruggekeerd naar de wanordelijke toestand die men juist had willen bestrijden).

"...ende daerenboven geannulleert de exclusieve gerechtigheden die bij het voorgaande Edikt aen de nieuw opgerechte notariën waeren vergunt (1704), dan gemerkt men uit de geseyde patente anderszins dat de princesse van Steenhuyze de selve heeft bekommen ten onereusen titel, was sij notoirelijk gerecht van de Majesteyt weder te heysschen alle het geene zij uyt dien hoofde hadde betaelt met den moment dat haer het effekt van dese patente door het gezegde Edikt van den 28 7bre 1706 wert benomen, welke aktie op jeden (...) alsnu ook door den langen laps van tijde is verdwenen ende geprescribeert" (6).

Uiteindelijk bleek dus deze aanstelling tot notaris enkel een rariteit te zijn geweest van korte duur en zonder reële gevolgen of belang. (7).

(6) Advies op casus, gevraagd door d'Hane de Steenhuyse, dd. 31 september 1791. R.A. Ronse - O.G.A. Steenhuize o.c.

(7) Achteraf zal opnieuw een notaris zijn zetel mogen vestigen te Steenhuize, doch dit valt buiten het bestek van deze studie gezien in de tijd.

GERARD VAN BOXTEL PASTOOR VAN IDEGEM 1626-62 STICHTER VAN 3 CONFRERIES

door Paul DE CREMER

Afkomstig uit 's Hertogenbos, werd Gerard Van Boxtel pastoor van Idegem van het jaar 1626 tot 1662.

Pastoor Gerard van Boxtel heeft zeker geen heldendaden of wonderen verricht om zijn naam in vette letters in geschiedenisboeken te laten afdrukken, maar zijn persoon, zijn optreden en zijn werk wekken voldoende belangstelling voor de lokale geschiedschrijving.

Toen Gerard van Boxtel in het jaar 1626 in Idegem arriveerde, was hij reeds priester gewijd, waarschijnlijk te 's Hertogenbos. Hij had ook een broer die heel wat jonger was en die later pastoor van Schendelbeke en zelfs van Idegem zou worden. Laatstgenoemde heette Hendrik van Boxtel, die zijn priesterwijding te Brussel zou ontvangen, dus na de uitwijking van het gezin Van Boxtel uit de hoofdstad van Noord-Brabant.

Gerard van Boxtel, de oudste dus, werd in het jaar 1598 geboren te 's Hertogenbos, want in het Idegemse parochieregister staat vermeld dat hij bij zijn overlijden in 1662 de leeftijd van 64 jaar had bereikt.

Zijn vader was Reinier de Boxtel, zoals hij zelf schrijft bij het overlijden van zijn moeder in 1627, het jaar na zijn aankomst te Idegem. Zijn vader was reeds vroeger overleden.

Zijn moeder heette Aleis van Nuckere. Ze werd begraven in de linker zijbeuk van de kerk van Idegem, vóór het altaar van Onze Lieve Vrouw.

Toen Gerard van Boxtel in Idegem aankwam, nadat hij door de abt van de Sint-Pietersabdij van Gent tot pastoor van Idegem was voorgedragen en benoemd, was hij vergezeld van zijn moeder, Aleis van Nuckere en van zijn nicht Elisabeth Willemgeerts. Deze Elisabeth Willemgeerts was ouderloos en was de dochter van de zuster van Aleis van Nuckere. Ze moest dus tante zeggen tegen de moeder van de Van Boxtels. Over deze Elisabeth Willemgeerts later meer.

Bij de ambtsaanvaarding van pastoor van Boxtel, waren alle sporen van de dramatische godsdienstoorlogen in onze streken nog niet uitgewist. Het pastoreel huis, dat in de woelige jaren van 1580 werd afgebrand, was bij zijn aankomst pas heropgebouwd. Het had dus meer dan 40 jaar geduurd eer er een nieuwe pastorie

uit de grond rees. Er weze hier opgemerkt dat zulks in sommige parochies nog veel langer duurde, omdat het herstellen van de beschadigde kerken voorrang verkreeg.

Toen de nieuwe pastoor het pastoreel huis met zijn moeder en zijn nicht wilde betrekken, was er een kamer te weinig voorzien. Er werd toen de Idegem met de lokale overheid overeengekomen een vertrek aan het nieuwe gebouw toe te voegen. Dit gebeurde, volgens de dekenale verslagen met het geld van de gemeenschap. Maar dit voorgeschoten geld zou achteraf door de pastoor worden terugbetaald. Deze verregaande tegemoetkoming was te danken aan de tussenkomst van de heer van Idegem, met name Franchois van Yedeghem, maar vooral aan de bewoner van de Rattenberg, Jonker Philips Ruychrock. Beide heren stelden alles in het werk om de nieuwe pastoor, die van bij het begin uitzonderlijke kwaliteiten vertoonde, faciliteiten te verlenen.

Maar nog vóór het nieuwe vertrek van de pastorie afgewerkt was, stierf de moeder van de pastoor op 5 oktober 1627.

Het toegevoegde vertrek had dus voorlopig geen nut meer. Maar hoe onbelangrijk deze overbodig geworden kamer ook moge wezen, toch zou ze een tijd lang dienen om onderdak te verlenen aan de broer van de Idegemse pastoor, Hendrik van Boxtel. Inderdaad, toen Hendrik van Boxtel in het jaar 1647 tot pastoor van Schendelbeke werd benoemd, was er toen te Schendelbeke geen pastoreel huis voorhanden. Hendrik van Boxtel woonde dus een tijdlang bij zijn broer te Idegem in.

Hoe het kwam dat de Van Boxtels de wijk namen uit 's Hertogenbos is tot hiertoe een onopgelost raadsel gebleven, omdat ik in oude dokumenten niets heb teruggevonden, die hun vertrek uit hun geboortestad motiveerde. Wel zijn aan iedereen algemene toestanden uit het begin van de jaren 1600 bekend om een uitwijking uit Noord-Brabant naar onze streken begrijpelijk te maken. Vooral als het om Rooms-katholieken ging.

Toen het Twaalfjarig Bestand (1609) was verstreken, nam de Spaanse veldheer Spinola in 1625 vrij onverhoeds de stad Breda in. Dat bracht een onevenwicht in de machtsbalans. 's Hertogenbos en het hele Noordbrabantse gebied, dat grotendeels Rooms katholiek was gebleven werd door de Noordelijken bedreigd. In 1627 viel, zoals verwacht, de stad 's Hertogenbos in de handen van Prins Frederik Hendrik en het veroverde gebied werd bij de Noordelijke Provincies gevoegd.

Het gezin Van Boxtel was reeds in 1626 te Idegem aangekomen, dus één jaar vóór de verovering van hun geboortestad.

De Van Boxtels verlieten een geboortegrond, omdat ze ver-

moedden wat er ging gebeuren en dat hun godsdienstige overtuiging met de voeten zoû worden getreden. Ze deden hetzelfde als de duizenden Vlamingen, die uit protestantse overtuiging naar het Noorden waren getrokken.

Maar aan beide zijden waren de meeste van die uitwijkelingen bemiddelde personen, die op voorhand wisten waar ze best heentrokken.

De meesten hadden ook enerzijds contact opgenomen met iemand van hun relaties, die in hun toekomstig gebied woonde en hadden anderzijds tevoren aanwijzingen ontvangen over de plaats waar ze zich konden vestigen.

We zouden kunnen stellen dat te Idegem zo iets gelijkaardigs is gebeurd, zonder dat we van ver of van nabij kunnen beweren dat dit met de werkelijkheid overeenstemt...

Steunend op een vermoeden, zouden we concreet kunnen stellen dat het gezin Van Boxtel vóór zijn vertrek naar Idegem contact had opgenomen met de reeds vermelde Philips Ruychrock, die afkomstig was van Breda en dus wel een streekgenoot was.

Wie was deze Philips Ruychrock?

Philips Ruychrock was een schatrijk man, afkomstig van Breda of uit de omstreken. Hij droeg een adellijke titel en was getrouwd met Margriette de Lalaing, de dochter van de heer van Zandbergen. Na zijn huwelijk nam hij zijn intrek in de Rattenberg, het kasteel van Idegem, dat hij had gekocht van Gheeraert van Compostelle of dezes erfgenamen.

Philips Ruychrock was een diepgelovig Rooms katoliek. Hij moest met treurnis aanzien dat de toepassing van de Contrareformatie hier aanvankelijk weinig vruchten afwierp. De bevolking van Idegem, zoals trouwens die van de hele streek, was voor het merendeel het oude geloof wel trouw gebleven, maar bij de meeste mensen ontbrak de geloofsijver en de nodige inspanning om zogezegd stroomopwaarts te varen.

Zo gebeurde het dat afgebrande of verwoeste kerken niet of slechts heel langzaam heropgebouwd geraakten. In vele parochies waren er op het einde van de 16de en begin 17de eeuw weinig of geen kerkelijke diensten, omdat er toen haast geen pastoors waren die aan de voorwaarden van de besluiten van het Concilie van Trente van 1555 voldeden.

Gelet op deze weinig voorbeeldige toestand, lijdt het dan ook geen twijfel dat Philips Ruychrock er op uit is getrokken om aan deze naar zijn opvatting wanhopige toestand wat te verhelpen. Is hij na de bijna jaarlijkse wisseling van parochiegeestelijken zelf op zoek gegaan naar een ernstige kandidaat voor de cure van Idegem?

Indien onze veronderstelling met de waarheid zou stroken, wat zeker niet is uitgesloten, dan mag men zeggen dat Philips Ruychrock tenslotte de primus inter pares op de kop wist te tikken. Deze primus inter pares was niet minder dan Gerardus van Boxtel, die in het dekanaal verslag van het jaar 1626 zelfs nog niet nominatief wordt vermeld. Maar de deken kende hem nog niet!

In Philips Ruychrock echter vond de nieuwe pastoor een trouwe en hulpbiedende persoon.

In het jaar van de aanstelling van Gerard van Boxtel, geschiedde er te Idegem een omhaling voor de aankoop van een remonstrans, van een beeld van O.L.V., een beeld van Sint-Pieter en een beeld van Sint-Paulus. Bij die steunacties voor de versiering van de kerk van Idegem werd een lijst opgemaakt met de namen en de giften van de schenkers - de lijst bestaat nu nog. Gewone lieden schonken naar vermogen, maar het bedrag was steeds in stuivers. Vooraan stond als eerste op de lijst om het voorbeeld te geven "onbekende schenker" met een bedrag in ponden.

Iedereen wist wie die onbekende schenker was... Philips Ruychrock. Tenslotte weze nog vermeld dat zijn vrouw Margriete de Lalaing hem in 1627 een kind schonk. Het kind stierf, maar ook de moeder.

Philips Ruychrock hertrouwde met Jenne van Ophem, maar hij stierf 7 jaar later op 15 maart 1635.

Hij werd eveneens, zoals gebruikelijk was voor edelen en weldoeners van een kerk, in de kerk van Idegem begraven. Alleen de grafsteen van zijn kind met Margriete de Lalaing bestaat nu nog en staat opgesteld tegen de muur van de rechter kant van het portaal van de Idegemse kerk.

Laten we eens terugkeren naar ons hoofdthema en nagaan welke de inkomsten waren van de pastoor. De inkomsten van de pastoor waren overal verschillend. Gewoonlijk betrok hij zijn inkomsten uit tienden, uit kapelanieën, stichtingen en persoonlijke bezittingen.

De tienden bestonden uit grote tienden, kleine tienden en novale tienden. De grote tienden, die het meest opbrachten gingen gewoonlijk naar de collator of naar de territoriale heer. Te Idegem waren de grote tienden bestemd voor de abt van de Sint-Pietersabdij van Gent. Voor de pastoor van Idegem bleven alleen de kleine en novale tienden over. Te Idegem bestonden ook; wat elders een zeldzaamheid was, appeltienden en bijentienden. In de Idegemse kerkrekeningen van de 16de eeuw wordt er bijna elke keer gewag gemaakt van inkomsten van appelen, afkomstig van appelbomen die op het kerkhof stonden. Dus moet het kerkhof

toen tamelijk ruim geweest zijn.

Om samen te vatten, had de pastoor van Idegem toen een inkomen van circa 250 pond per jaar, daar waar men had berekend dat elke pastoor een bestaansminimum van 400 pond per jaar zou moeten gehad hebben. De pastoors van Idegem waren gelukkiglijk toen ook nog desservitors van de cure van Smeerebbe, die circa 160 pond opleverde. Zo kwam het inkomen van de pastoor iets boven het berekende minimum te liggen. Het hoeft dan ook geen betoog dat de meeste pastoors hun inkomsten zochten te verhogen, temeer dat de koster ook van zijn inkomsten afhing.

Voor de meeste pastoors was het zeker niet aangenaam te moeten vaststellen dat de opeenvolgende muntontwaardigen de inkomsten van de kapelanieën en stichtingen verminderden.

Op sommige parochies begon men broederschappen ter ere van één of andere heilige op te richten, omdat in de Middeleeuwen en tijdens het hele Ancien Régime een bedevaart naar één of ander heilige steeds veel bijval kende. Onze pastoor bleef niet achterwege. Hij stichtte in het jaar 1629 de broederschap of de sodaliteit van de H. Jozef. De eerste jaren van het bestaan van dit broederschap, vermeldt de deken bijna jaarlijks in zijn verslag dat de broederschap van de H. Jozef een noemenswaardige bloei kent. Van deze broederschap zijn er te Idegem geen geschriften meer overgebleven. Vermoedelijk is dit het gevolg van de stichting in het jaar 1639 van de Broederschap van de H. Rozenkrans, die pastoor Van Boxtel stichtte met de medewerking van de Predikheren van het klooster van het Raspaillebos, waarvan de resterende gebouwen verleden jaar werden gesloopt. Deze stichting kende eveneens een groot succes, want het eerste jaar werden meer dan 60 personen ingeschreven op een bevolking van circa 250 inwoners. We kennen dit aantal omdat het register met de namen van de ingeschrevenen in de pastorie bewaard is gebleven. De Broederschap van de H. Rozenkrans kende vooral succes bij de vrouwen. Dat vrouwen een voorliefde hadden voor een vrouwelijke heilige was niet te verwonderen in een tijd dat de vrouw lelijk in het hoekje werd geduwd en gemakkelijk het slachtoffer werd van de mannelijke dominantie in de vorm van gerechtelijke vervolgingen wegens bedelarij of landloperij en heksenprocessen wegens zogenaamde tovenarij.

Door het stichten van de Broederschap van de H. Rozenkrans, herstelde de pastoor Van Boxtel een bepaald evenwicht tussen de mannelijke religieuze en de vrouwelijke devotie.

Te Idegem was de patroonheilige van de kerk de H. Petrus. Gewoonlijk hadden de oudste kerken of bedehuizen de naam van

de eerste van de Apostelen gekregen. De abt van de Gentse Sint-Pietersabdij was de collator of degene die het recht had de pastoor van Idegem voor te dragen of te benoemen. Misschien was dit allemaal gebaseerd op een historische achtergrond, want in de 10de eeuw waren er te Idegem een paar gezinnen geweest die gronden aan de Sint-Pietersabdij hadden geschonken, meer dan waarschijnlijk in ruil voor de oprichting van een bedehuis te Idegem. In elk geval de eerste patroonheilige was de H. Petrus, maar in de loop van de 17de eeuw werd dit veranderd in Sint-Pietersbanden.

De tweede patroonheilige van Idegem was van oudsher de heilige Hubertus, die een altaar heeft in de rechter zijbeuk. De jaarlijkse grote kermis valt nu nog op de zondag na het feest van de H. Hubertus.

Daar de H. Hubertus niet alleen de patroonheilige was van de jagers, maar vooral door het gewone volk werd aanbeden tegen de gevreesde razernij of hondsdolheid, was hij zeer populair in een tijd dat de geneeskunde nog machteloos stond tegen alle soorten van besmettelijke ziekten.

Pastoor Gerard van Boxtel, een goede kennis van aartsbisschop Jacobus Boonen, trachtte een confrerie van de H. Hubertus op te richten, maar hij moest hiervoor in het bezit komen van goedgekeurde relieken van deze heilige. Zonder dergelijk diploma zou zijn confrerie van nul of gener waarde zijn. Na vele wederwaardigheden werden de relieken in zijn bezit op 20 oktober 1648 goedgekeurd. Nu kon hij een rechtmatige aanvraag bij aartsbisschop Boonen indienen.

Eindelijk werd door de aartsbisschop op 11 juli 1649 de confrerie van de H. Hubertus ter intentie van pastoor Gerard van Boxtel van Idegem opgericht. Het register met de namen van de ingeschrevenen wordt ook bewaard in de pastorie van Idegem. Gelukkig voor ons werden de namen van de twee registers van het begin tot 1730 herschreven door pastoor Egidius Mercier. Gelukkig maar, want pastoor van Boxtel en enkele van zijn opvolgers schreven zeer slordig.

Met de oprichting van de Confrerie van de H. Hubertus had pastoor van Boxtel zijn doel bereikt. Hij had een rijke bron van inkomsten aangeboord niet alleen voor hem, maar nog meer voor zijn opvolgers.

De Confrerie van Sint-Hubertus zou van het eerste jaar al een geweldig succes kennen, want niet minder dan 275 personen lieten zich reeds het eerste jaar inschrijven. Al de pastoors van de omliggende parochies werden er lid van en met name: Judocus De Pestere van Grimminge, Francis De Stroopere van Ophasselt, Joannes Ooghe van Mere (Idegemenaar van geboorte), Hendrik van Box-

tel van Schendelbeke, Joannes Le Gast van Onkerzele, Egidius De Mulder van Viane, Guilielmus De Coster van Appelterre, Gerard De Wolf van Geluwe van het diocees Ieper (Idegemenaar van geboorte) en eveneens de Carmelieten van Geraardsbergen Ambrosius Druwé en Petrus Thomas Flodrop.

Verder edellieden: Catharina de Lalaing, domina in Idegem, weduwe van de Heer van Idegem, Viglius De Gruttere, met haar twee dochters Cornelia en Agnes Jacoba De Gruttere;
Egidius van Waesberghe, heer van Hundelgem en zijn zoon Hieronimus Stanislaus van Waesberghe;
Ferrius de Lalaing, heer van Zandbergen en zijn dochter Carolina en nog vele anderen.

De door Aartsbisschop Boonen goedgekeurde stichting van de Sint Hubertusbroederschap was vergezeld van een reglementering en van aanbevelingen - regulen en ordonnanties werden ze genoemd. Onder de ordonnanties leest men dat de pastoor voor de Confrerie een proost zal aanduiden en dat achteraf pastoor en proost twee assistenten moeten aanduiden, van wie de ene de namen in een boek zal optekenen en de andere de geldelijke bijdrage in een ander register zal inschrijven.

Een andere merkwaardigheid was dat eigenaars van honden, hun dieren konden laten zegenen. Gezegende dieren werden dan door de koster op hun kop met de letters SH (Sint Hubertus) gebrandmerkt.

Pastoor Gerard van Boxtel was als gewone inwoner van Idegem ook een merkwaardige persoonlijkheid. In het jaar 1635 bouwde hij in de pastorie een schuur en kocht tegelijkertijd een paard en landbouwtuigen om zijn akkers te laten bewerken, die hij bij zijn aankomst in Idegem had aangekocht. Hij kon aldus voor zich zelf en voor de armen een reserve aanleggen voor tijden van hongersnood.

In het jaar 1637, dus 2 jaar later richtte hij zelfs een brouwerij op. Het gebrouwde bier zal wel niet uitsluitend bestemd geweest zijn om in de eigen behoeften te voorzien zoals men in sommige kloosters beweerde.. Maar het bier werd soms ook gebruikt als geneesmiddel, want één van mijn voorouders kreeg van pastoor Van Boxtel tijdens zijn ziekte in 1656 een half tonne "gheminghelt bier"...

En wat vertelt de deken over pastoor Gerard van Boxtel?
De deken spreekt vooral in de eerste jaren met veel lof over onze pastoor. Hij was een uitstekend predikant, die zoveel volk naar zijn kerk lokte - ook van andere parochies - dat de kerk dikwijls te

klein was.
Later werd hij een paar maal becritiseerd door de deken: een keer omdat Gerard van Boxtel het aan de stok had gehad met de Jezuieten; een andere keer omdat hij de abt van de Genste Sint-Pietersabdij voor de Raad van Vlaanderen had gedaagd, waarbij de abt dan nog in het ongelijk werd gesteld.

Pastoor Gerard van Boxtel was ook bevoegd om te exorciseren; dit wil zeggen de duivel uitdrijven. In de tijd van de Van Boxtels, toen de heksenjacht hoogtij vierde, waren er niet alleen vrouwen, maar ook mannen zogezegd door de duivel bezeten.

In het begin vermeldde ik een paar maal de naam van Elisabeth Willemgeerts, een dochter van de tante van de van Boxels. Deze Elisabeth Willemgeerts moet wel zeer bemiddeld geweest zijn, want ze betaalde de zondagse mis van haar neef Gerard, als deze te Smeerebbe ging bineren, dit wil zeggen op dezelfde dag een tweede mis lezen in een andere parochie.

Nadat Gerard in 1662 en Hendrik van Boxtel in 1664 in Idegem waren gestorven, kon Elisabeth Willemgeerts niet bij de nieuwe pastoor in de pastorie blijven. Ze liet zich derhalve inschrijven in het Cisterciënzerklooster van Beaupré te Grimminge. Vóór haar vertrek liet ze aan de nieuwe pastoor een aanzienlijk bedrag na voor haar eventuele begrafenis in de kerk van Idegem, om naast heer "moeyken" (tante) te liggen die vóór het altaar van O.L.V. in 1627 was begraven. Ze liet nog een ander bedrag na voor haar eigen zielezorg en in de 19de eeuw werd de stichting van de missen van Elisabeth Willemgeerts nog vermeld. Elisabeth Willemgeerts overleed in Beaupré op 22 augustus 1678.

In het register van de overlijdens van Idegem staat te lezen (in het latijn): "obiit Elizabeth Willemgeerts in Bello Prato; sepulta est in Ecclesia nostra Juxta sepultura R.D. de Boxtel, cognatorum ipsius...

(Op 22 augustus 1768 overleed in Beaupré Elizabeth Willemgeerts; ze werd begraven in onze kerk naast het graf van E.H. de Boxtel, haar verwante...")

De pastoors Gerard en Hendrik van Boxtel hebben grotendeels geleefd in de eerste helft van de 17de eeuw, die ongetwijfeld de minst ongelukkige was. In de tweede helft van die eeuw volgde de ene ramp de andere op. Pest, hongersnood en oorlogen. Elisabeht Willemgeerts heeft nog meegemaakt dat tijdens de verschrikkelijke pestepidemie van de jaren 1667 en 1668 de eerste pestlijders van Idegem en van andere parochies in Beaupré werden verzorgd en er meestal stierven. Dat gebeurde uiteraard ook te

Geraardsbergen in het Hospitaal en in andere kloosters.
Om zich een idee te vormen van de omvang van de ramp, moet men eerst weten dat te Idegem in een normaal jaar hoogstens gemiddeld 8 personen overleden. Tijdens de pestepidemie die te Idegem duurde van oktober 1667 tot november 1668 overleden in een goed jaar tijds 130 personen. Dat was 15 maal meer dan gewoonlijk. Op het einde van de epidemie was er geen plaats meer op het kerkhof van Idegem, want er werd beroep gedaan op Joannes De Smet om de laatste doden in zijn tuin te begraven.

De gebroeders van Boxtel waren respectievelijk 3 en 5 jaar vroeger gestorven.

BRONNEN:

1. Archief:

GENT, Rijksarchief, Bisdom, Dekanale verslagen van Het Land van Aalst.
IDEGEM, Pastorij, Ledenregister van de Broederschap van de H. Rozenkrans gesticht in 1639.
IDEGEM, Pastorij, Ledenregister van de Confrerie van de H. Hubertus gesticht in 1649.
IDEGEM, Privéarchief, Registre van de wettelijke acten voor het enclavement De Grutere te Idegem.
RONSE, Boelare, Oud gemeentearchief n° 195 en 196.
RONSE, Idegem, Fonds kerkrekeningen en Parochieregisters.

2. Werken:

J. DE BROUWER, Bijdrage tot de geschiedenis van de kerkelijke instellingen en het godsdienstig leven in Het Land van Aalst tussen 1621 en 1796, Dendermonde, 1975.

INVENTARIS VAN DE MEUBELEN TEN STERFHUIZE VAN HENRICUS VAN BOCXSTEL, PASTOOR TE IDEGEM (2 dec. 1664) (1)

door J. DE BROUWER

1e deel

— een bedde matten hoftpulem / twee oorcussens / twee flauwijnen / een groen sargie / vier slaeppelaeckens / het beste ledicant met zijn behanchsel / twee ijseren brandereels / neghen schielderijen onder groot ende cleijn / een gaerderope op de steenen camer / sesse leiren stoelen / sesse theinen schotelen / sesse theinen tailloiren / twee theinen candelaers / eenen silveren croes / eenen silveren lepel / eenen metaelen pot / drij coperen potten / drij haelen / de latte / een schuppe / een tanghe / een coperen confoor / een groote ende cleyne panne / twee spinnewielen / een vispaen / een coperen becken / diversche steenen ghedeckte potten, cannen, ghelaesen flesschen etc. met een ijseren croone ende andere prondelynghe.

2e deel

— een ander tweede bedde / twee flauwijnen / een groen saerge / een vispaen / drije paer slaeppelaeckens / een slaeplijs alsnoch binnen Schendelbeke / de taefel inde neercamer / eenen grooten setelstoel / eenen ijseren en twee metaelen candelars / eenen silveren lepel / eenen silveren croes / twee coperen ketels.

3e deel

— een derde bedde / een vispaen / eenen hooftpulem / een cussen / eenen silveren lepel / vier theine schotels / sesse theinen tailloiren / drij stoelen / een gaerderope staende in de neercamer / een cleyn coetse ongestelt op den solder / een behangsel / eenen silveren croes /

(Alles werd *"bij gifte met de warmer hant"* geschonken aan zijn 2 nichten (1 en 3) en zijn neef.)

(1) Henricus van Boxstel was broer van Gerard, pastoor te Idegem van 1626 tot 1662 (†). Henricus was voorheen ook pastoor te Schendelbeke van 1647 tot 1664.

Het overig lijnwaet moet worden verdeeld onder de voorn. erfgenamen nl. hammelaeckens, serveeten, himdens ende andere stucken van lijnwaet.

Verder bevond er zich nog ten sterfhuize:
een vierpannen / een schapra in de ceucken / een latoenen melckanne metten acker / eenen ketel / drij hauten manstoelen / vier hauten vrauwen stoelen / een schabelle banck / een cleyn schabelleken / een hauten setelstoel / een moeilde metten crabber / een keren met staf / een waschcuijpe / een saencuijpe / een kerremelck cuijpe / twee dranckemmers / een vleeschcuijpe / noch twee cluyn cuijpkens / twintig tonnen / twee halftonnen / een horlogie met haer toebehoorten / twee schabelle banghen / drij theinen waterpotten / thien theinen tailloiren / vier theinen plateelen / sesse theinen commekens / drij ketels / eenen coperen blaeckele / twee coperen ronden daermen de plateelen op set / een copere sije omme erten deur te doene / *een leiren coffer* / een hauten coffer / Twee metaelen candelaers / een taefelken / een contoir taefel in de ceucken / een botercuijpe / een coelvat met schaerfmes / eenen rieck / een spae / eenen melckemmer.

Aengaende het *brauwhallam* soo braucuype, brauwketel, eenen trachter, twee ackers, drij riecken, acht stuyckmanden, een brauwstande, een vlote, een gote, een vierrinck met een ijsere schuppe, eenen coelback bevonden in de brauwerije.

— Verder ontrent de 75 banden vlas ongeswinghelt
— een vlasrepe
— een myte graen, meest mesteluyn (ca 100 mandelen)
— inde schuur ca 100 mandelen onghedosschen hart graen
— wat haver
— wat hoij ende toemaet
— 5 dagw. bezaait met mesteluin en rogge
— 2 jonge varkens in den stal
— op de zolder 34 mokens mesteluijn + 11 mokens witte taerwe + 19 mokens bruynder taerwe + 14 mokens taerwe.

(Mechelen, Aartsbisschoppelijk archief, Fonds: parochies)

MEUBELEN BEVONDEN TEN STERFHUYSE VAN HEER ENDE MR. LUDOVICUS DE KEY, PIAE MEMORIAE, PASTOR VAN NEDERBRAKEL

door J. DE BROUWER

Inde Ceukene: een ront tafelken / 3 hooghe ende eenen leeghen stoel / een dresse / 18 teenen schotelen onder groot ende cleyn (de een derde competeert de suster) / 18 douzijnen (sic) teenen tailloren (competeert deselve een 3e) / 8 gheleyerde kannekens / eenen mostaert pot / een iseren latte met 3 anghelen / eenen ijseren pot / een vierschuppe ende ketel / een spet ende branderelken

Inde eerste camer: een audt vervallen ledecante / een tanghe competeert den vader

Inde groote camer: een aude leere kiste / een nieu tafel van spiesche haut / een buffetken van het selve / een bedde ende 2 cussens ende 2 gordijnen / een schabelle bancke / noch 2 matrassen en 2 saergen / 6 paer slaeplakens / een doozijne hemden / een doozijn servetten / 2 ammelakens /

— cooren *op den solder* omtrent 20 sacken / 3 sacken haver, 25 spelte.
— het stroo *inde schuere* 300.
— Item sijn onder ander cleederen bevonden de langhe casacke, 2 coorte ende enen mantel.

(Mechelen, Aartsbisschoppelijk Archief, Fonds: Parochies)

INBOEDEL TEN STERFHUIZE VAN THOMAS SMOLDERS

(† als past. van Maarke op 14.9.1641)

door J. DE BROUWER

— 2 paarden en 1 veulen / 5 kalvers / 1 varken
— een wagen, een echde, eenen plouch
— ontrent 200 coorne schooven + ontrent 1000 even schooven + 6 voeten hooi ontrent

Huyscattheil:

— 2 bedden + toebehoorten met oorcussens
— eenen mantel, capote, twee casacken, eenen tabbaert
— 26 tennen schotels met 3 tennen commekens, 6 lepels, 13 tailjoren en eenen waterpot
— eenen groten ketele, eenen cleynen ende drij ijsere potketels
— 5 brandereels onder ijseren ende coper
— 2 hangen ijseren
— twee hangels
— 2 ijseren lepels, twee vierschuppen ende 2 ijseren heinsen
— een eeren panneken ende 2 ijseren potschijven
— 2 ijseren roosters, een toertpanne
— een eeren plantijne, twee speten
— twee ijseren staecken, twee braetpannen
— een wafelijser met potijser
— een ijseren slot metter sleutel
— twee ronde spiesche taeffels
— eenen cuypstoel, 4 tafelstoelen houten
— een oude schaprade
— een lijs
— 4 tonnen, een wascuijpe, twee boterkuypkens
— drij slapmanden ende een kleermande
— zes hauten tailjoren
— twee steenen bierpotten soo geleijdt
— twee eerde teelen met twee soo drije eerde pannekens
— drij metaelen kandelaers
— een spiesche coffer
— drij ammelaeckens
— zesthien servetten
— elf flauwijnen, 10 slaepmutsen, 7 paer slaeplaken, 12 snuijtdoecken ende 18 hemden, 2 broecken, 2 coolkens, 2 hoens, 2 muijlen, een paer caussen, eenen saeijen mantel.
— 2 silveren soutvaten, 2 silveren lepels
— eenen brevier met zeker *quantiteijt van boecken*
— in clarepenninghen bevonden ontrent 30 pond groot

(Mechelen, Aartsbisschoppelijk Archief, Fonds: Parochies)

REKENING VAN 22.9.1648 BIJ HET OVERLIJDEN VAN JOANNES OOGHE, zn. Jan. († 12.6.1647) pastoor te Aspelare

door J. DE BROUWER

Als onroerend goed bezit hij van vaderszijds: 16 dagw. 24 roeden en (gelegen te *Ophasselt*) van moederszijde: 7 dagw. 37 roeden.
Als losrenten bezit hij van vaderszijds: 19 pond 18 schell. 4 groten 's jaars.
Van croisen en vercoop van de voorschreven paternele renten: 34 p. 6 schell. 5 gr.
Als losrenten van moederszijde: 14 pond. 10 schell. gr. 's jaars.
Van crois en vercoop van voorschreven maternele renten: 33 p. 9 schell. gr.
Andere baten van geconquesteerde goet en renten:: nl. een behuisde hofstede te Aspelare (die hij nog int leven *opgedraghen heeft tot de schole der selver prochie*) een walleken metten dam groot 90 roeden.
renten: een rente te Vloerzegem + een rente van 5 ponden + een rente 3 pond groot + een rente v. 6 gulden + een rente v. 6 gulden + een rente van 2 pond groot + een rente v. 2 p. 10 schell. 's jaars + een rente v. 12 schell. r. 's jaars + een rente v. 6 pond gr. 's jaars + een rente van 3 p. gr. 's jaars + een rente van 3 p. 's jaars + een rente v. 5 schell. gr. 's jaars = totaal van renten 38 p. 5 schell. gr. 's jaars.

Andere baten van verachterde geconquesteerde renten: 50 p. 1 schell 1 gr.

Andere baten van verkochte meubelen en besteilen ten sterfhuize bevonden: totaal: 1559 gulden.

Het lijnwaad, servetten en ammelakens, tinnewerk werd onder de erfgenamen verdeeld, uitgezonderd 5 grote tinne schotels gegeven aan de *Grauw Zusters te Ninove.*

Ook nog enkele lakens, gebleekt of grauw.

De boeken worden gelegateerd aan heer Joes Ooghe, pastoor van Mere, zijn neef, met een laken casacke, 2 mantels.

Ook meubelen geschonken aan andere personen.

Het brandhout en de "trunck op de boomen" werd geschonken aan de armen van Aspelare en Nederhasselt.

De granen (verkocht te Aalst) bedragen samen 32 p. 12 schell. 8 gr.

De verachterde pachten bedragen 125 gulden 15 stuivers.

Nog 2 rentbrieven v. 336 gulden en nog een van 12 pond 3 sch. 8 gr. en een van 261 gulden 11 stuivers zijn voor Catharina en Joos Kieckens.

Andere bate van gouden, zilveren en koperen munten: (in een koffer gebracht van Gent - stond in het begijnhof -): 103 p. 10 sch. 3 gr. goudmunt + 49 p. 3 schell. gr. zilvermunt; in een koffer (gebracht van *Aalst*): 44 p. 6 schell. 4 gr. zilvermunt en 202 p. 3 guld. 7 schell. goudmunt: (in een lade van de beste garderobe): 14 p. 5 guld. 4 schell. samen 950 gulden goud munt + 11 guld. 11 st. zilver + 22 guld. 1 st. koper munt + nog 11 p. 5 schell. 6 gr. 1/2 + nog 8 p. 4 guld. 4 st. + 25 guld. v. de verkoop van een half rund + 26 guld. 5 st. v. verkochte haver + nog 1 guld. 5 st.

(*Hij maakte zijn testament in 1641*)

Hij schonk 30 mokens koren voor de armen van Aspelare te bedelen aan 15 families + aan ieder 10 stuivers = 7 guld. 10 st.

Hij doet 100 missen lezen à 10 stuivers per mis = 50 gulden.

Hij schenkt verschillende legate, o.m. 30 gulden aan zijn nicht en dienstmaarte Anna van der Stricht.

De Grauw Zusters te Ninove ontvangen 5 zakken masteluin + 5 grote tinne schotels ter ere van de vijf wonden Christi.

Joanna Kieckens ontvangt "het crucifix metter reliquien".

Hij sticht een eeuwigdurend jaargetijde te Aspelare + een jaarlijkse rente van 6 gulden aan de *broederschap van de Rozenkrans te Aspelare* + 3 pond gr. aan de *armendis van Aspelare* + de school van Aspelare, aan welke hij 5 p. gr. per jaar schenkt + verder schenkt hij renten voor *een zondagsvroegmis.*

De *uitgaven* bedragen in totaal: 2481 guld. 4 st.
De ontvangsten bedragen in totaal: 2737 guld. 13 st.
overschot: 256 guld. 13 st. + rentebronnen

De onkosten van het *begrafenismaal* bedragen: 156 guld. 10 st. (w.o. 6 tonnen bier); verder nog 1 rund, 3 hamels, 2 kalvers, 1 lam.

(Mechelen, Aartsbisschoppelijk
Archief, Fonds: Parochies)

METHODOLOGISCHE PROBLEMEN BIJ HET GEBRUIK VAN BRONNENMATERIAAL IN DE GESCHIEDSCHRIJVING VAN DE HEDENDAAGSE TIJDEN.

door Dirk Podevijn.

"The facts are really not at all like fish on the fishmonger's slab. They are like fish swimming about in a vast and sometimes inaccessible ocean; and what the historian catches will depend, partly on chance, but mainly on what part of the ocean he chooses to fish in and what tackle he chooses to use - these two factors of course determined by the kind of fish he wants to catch (...). History means interpretation..." (1). E.H. Carr.

1.0. Inleiding.

"Wanneer gij drinkt, denkt aan de bron", zo luidt het in de Chinese volkswijsheid (2). Om kennis van het verleden te verwerven drinkt een historicus liefst de feiten en de gebeurtenissen uit de bron zelf. Daarom is het belangrijk zoveel mogelijk bronnenmateriaal te verzamelen om, door kritische bronnenstudie, het verleden op objectieve wijze te reconstrueren, niet om te oordelen of te veroordelen, noch om er lering uit te trekken. De bronnen die geraadpleegd werden om de geschiedenis van de (Jonge) (Vrouwelijke) Katholieke Arbeidersjeugd (J)(V)(KAJ) van het verbond Aalst en Geraardsbergen te schrijven waren zeer verscheiden.

Er waren de documenten die bewaard werden in de archieven, instellingen en bij particulieren, ook waren er de kranten (zowel nationale als regionale kranten). Begin juli 1982 werd er met de hulp van het plaatselijk ACW-secretariaat een enquête uitgeschreven voor alle Aalsterse oud-kajot(s)ters (er werden 175 formulieren verstuurd) en ten slotte waren er de interviews en de gesprekken met mensen die in de beweging actief geweest zijn. Een nieuwe techniek, het post-interview, werd tweemaal toegepast.

(1) E.H. CARR, *What's history?*, p. 23.
(2) *Kontakt*, p. 1.

In het nu volgende besteden we vooral aandacht aan de enquête, het interview en het post-interview. Voor deze laatste twee bronnen merken we op dat vooral het interview zich onderscheidt van de klassieke geschreven bronnen terwijl het post-interview als een mengvorm tussen de klassieke geschreven bronnen en de traditie van de "oral history" moet gesitueerd worden (3).

1.1. De enquête als bron.

Toen ik in oktober 1981 aan mijn seminariewerk over de KAJ in Aalst begon beschikte ik over acht adressen van oud-kajot(s)ters uit het verbond Aalst. Zeven maand later, toen ik in april 1982 besliste om dit seminariewerk verder uit te werken tot een licentiaatsverhandeling, beschikte ik over ± 1.100 adressen van oud-leden.
Mijn promotor stelde voor een enquête te organiseren omdat het praktisch niet haalbaar was al deze mensen persoonlijk te spreken. Er werd afgesproken dat een schriftelijke vragenlijst zou gestuurd worden naar 175 oud-leden die in Aalst woonden. Door deze beperking werden de kosten gedrukt maar niet alle problemen waren opgelost. Welke waren die moeilijkheden?

1. De verzamelde adressen dateerden allen uit de periode 1968-'70 zodat deze allen gecontroleerd werden aan de hand van de kiezerslijsten uit 1982.
2. De woonplaats van deze oud-leden kwam meestal niet overeen met de (J) (V) KAJ-afdeling waarvan zij lid waren geweest.
3. Bij gehuwde echtparen kon niet worden uitgemaakt ofwel één van beiden ofwel allebei lid van de beweging geweest waren.

Ondanks deze kleine problemen werd de enquête op 14 juli 1982 verzonden dit dankzij de medewerking van het ACW-secretariaat in Aalst (4).

De schriftelijke vragenlijst was een bewerking en uitbreiding van de vragenlijst die voor de interviews werd gebruikt. Bij het opstellen ervan werd vooral rekening gehouden met de technische

(3) Over mondelinge geschiedenis verscheen een artikel in het driemaandelijks *Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis*, V (juni 1983), n° 2, p. 5-6.
Met dank aan Dhr. G. van Bockstaele die mijn aandacht op het genoemde artikel vestigde.

(4) Een enquête-formulier met een begeleidend schrijven kan men vinden in bijlage I.

aspecten. Er werd naar gestreefd om de respondenten het zo gemakkelijk mogelijk te maken. Plotse overgangen werden vermeden en de moeilijkste vragen werden zo ver mogelijk achteraan geplaatst. In het begeleidend schrijven werd duidelijk gemaakt wie voor het onderzoek verantwoordelijk was, waarom het werd gedaan en er werden mogelijke motieven aangevoerd om mee te werken (5).

Tien respondenten waren lid van een stadsafdeling (H. Hart, twee; Mijlbeek, twee; St. Martinus; St. Jozef, twee), tien respondenten waren lid van een plattelandsafdeling (Herdersem, drie; Erembodegem; Moorsel; Lebbeke; Bambrugge; Haaltert; Hofstade; Meldert) (6).

Van de zeven VKAJ respondenten werden er twee lid in de jaren twintig, één respondente werd lid in de jaren dertig en vier werden lid in de jaren veertig. Alle zeven waren ze lid van een stadsafdeling (H. Hart, twee; Mijlbeek, drie; St. Martinus; St. Jozef, twee).

Helaas zijn deze gegevens te schaars en niet representatief genoeg zodat er quantitatief geen conclusies getrokken kunnen worden.

Wat de quantitatieve resultaten van de enquête betreft kan worden gesteld dat:

1. Van de 175 schriftelijke vragenlijsten werden er 27 op de onderstaande adressen terugbezorgd, dit is 15,4 %. Een pittig detail is dat geen enkele enquête langs de post werd teruggestuurd.
2. 20 formulieren kwamen van kajotters, 7 kwamen van kajotsters.
3. Naargelang het jaartal waarin hun lidmaatschap begon, dus chronologisch zowel als geografisch, de plaats waar ze lid van de beweging waren, kon er een onderscheid worden gemaakt voor KAJ en VKAJ.

Van de twintig KAJ-respondenten werden er vier lid in de jaren twintig, zes respondenten werden lid in de jaren dertig, vijf res-

(5) J. VERHOEVEN, *Methoden en technieken van het sociaal onderzoek,* p. 43.

(6) De KAJ-afdeling Lebbeke was afhankelijk van het gewest Dendermonde.

pondenten in de jaren veertig, vier respondenten in de jaren vijftig en één respondent in de jaren zestig.

1.2. Het interview als bron (7).

Het interview is een belangrijke bron voor de hedendaagse geschiedschrijving, het laat ons de mensen kennen achter de gebeurtenissen uit een recent verleden, i.c. de ervaringen van oud-kajot(s)ters uit het verbond Aalst en Geraardsbergen. De interviewer wordt verondersteld de gebeurtenissen, tot op zekere hoogte, te kennen zodat het interview een nieuwe gezichtshoek biedt op de bestudeerde problematiek. Toch blijft deze standpuntelijk, dit wil zeggen: contingent, partieel en individueel (8).

Tijdens de interviews ervaarde ik dat het verhaal van de geïnterviewden doorweven was met ervaringen en gevoelens, post factum. De kajotter uit 1935 bekijkt de beweging totaal anders dan een kajotter die in 1982 in de beweging actief was, alhoewel de inspiratie van beiden dezelfde was. Hier stelt zich het subjectiviteitsprobleem. Wil de historicus objectieve geschiedschrijving bereiken dan moet hij de subjectiviteit neutraliseren. Dit is mogelijk door het gezegde te vergelijken met het andere bronnenmateriaal (zo vergeleek ik de ervaringen van de stichters van de KAJ in Aalst met de nog bestaande documenten die betrekking hebben op die stichting) en door tijdens het interview niet te impulsief tewerk te gaan en veel te luisteren. Objectiviteit kan de historicus ook bereiken door een grondige voorbereiding van het interview (9).

Toch betekent een grondige voorbereiding nog geen geslaagd interview. Waarom? Zowel de geïnterviewde als de interviewer koesteren wederzijdse verwachtingen. Beiden veronderstellen dat de gesprekspartner een minimum-kennis bezit over het onderwerp, i.c. (J) (V) KAJ.
De historicus verwerft deze voorkennis door het onderwerp te bestuderen via de historiografie. In de historiografie van de (J) (V) KAJ-beweging onderscheidt men die werken die handelen over de geschiedenis van de beweging, de rechtstreekse historiografie, en

(7) Deze techniek werd besproken tijdens de dag van de nieuwste geschiedenis, die doorging in Gent op 7 mei 1983 in de tweede werkgroep. Het grote aantal deelnemers aan deze werkgroep (22) mag wijzen op het succes van de mondelinge geschiedenis.
Cfr. (3).
(8) R. BOSTOEN, *Wijsgerige antropologie*, p. 21 e.v.
(9) L. WILS, *Technieken van de hedendaagse geschiedenis.*

die werken die niet de geschiedenis maar een bepaald aspect van de beweging behandelen, de onrechtstreekse historiografie. Indien de ervaringen van de geïnterviewde op een kritische wijze getoetst worden aan die voorkennis kan het interview vruchtbare resultaten voortbrengen!

Praktisch werd voor het interview een vragenlijst gehanteerd die soms op voorhand, ter oriëntering en voorbereiding, aan de geïnterviewde werd bezorgd. Een vragenlijst mag echter geen afbreuk doen aan de spontaniteit van het interview, daarom mag die interviewer zich niet absoluut houden aan die vragenlijst. De historicus moet zorgen dat alle gemaakte afspraken klaar en eenduidig zijn om een echt vertrouwensklimaat te scheppen. Indien dit laatste ontbreekt wordt het interview een verhoor en de historicus wordt de onderzoeksrechter! Een interview moet geleid worden maar niet te strak anders verliest het zijn waarde. Evenmin mag het een totaal vrijblijvend oppervlakkig gesprek worden. Het interview onderscheidt zich van het gewone gesprek door zijn methodisch verantwoorde opbouw en zijn doelgerichtheid (10).

1.3. Het post-interview als bron.

De ervaring leerde mij dat het interview wel aanvullende informatie kan verschaffen bij de reeds verworven kennis, doch is het interview geen techniek die meer toegankelijk is voor journalisten dan voor historici?

In de televisiereeks "de nieuwe orde", door een journalist gemonteerd, werd het interview gehanteerd als een basisbron, die bij de massa veel bijval genoot en die eigenlijk te simplificerend werkte. Hierover zei professor Dr. Karel van Isacker: "(...) Maar geschiedenis, nee, dat is het niet. Daarvoor werkt het gebruikte medium te simplificerend. Film (i.c. het interview) kan alleen maar evoceren. Historisch werk moet geschreven zijn. En geschiedenis schrijven, dat is trachten aan de hand van documenten en hun analyse, tot inzichten te komen, jouw inzicht. En dat moet zo gedetacheerd mogelijk gebeuren, afstandelijk, als het ware alleen op je kamer, rustig en geconfronteerd met de feiten, alle feiten, voor zover die te vinden zijn" (11). Kan er geen techniek ontwik-

(10) J. VERHOEVEN, *Methoden en technieken van het sociaal onderzoek*, p. 50 e.v.

(11) G. DURNEZ, *De nieuwe orde, journalistiek, geen geschiedschrijving*, in *De Standaard*, 14 juni 1982, p. 5.

keld worden waardoor het interview ook voor historici meer toegankelijk wordt?

Dit is mogelijk wanneer de beide gesprekspartners over een tekst beschikken waarin de ideeën van de geïnterviewde betreffende dat bepaalde gespreksonderwerp neergeschreven zijn.
Deze tekst kan als gespreksbasis fungeren. Over een basistekst kan de geïnterviewde en de historicus beschikken door gebruik te maken van een veralgemeend technisch middel; de cassettebandopnemer. Enkele weken voor het eigenlijke gesprek plaatsvindt wordt de betrokkene ingelicht over het gespreksonderwerp en wordt deze verzocht om zijn ervaringen en kennis in verband met het onderwerp op cassette te nemen. De inhoud hiervan wordt door de historicus verwerkt tot een tekst. Op basis van deze tekst wordt nadien het interview afgenomen. Daarom noem ik deze techniek het post-interview.

Voor deze studie over (J) (V) KAJ werd de techniek tweemaal toegepast. Een eerste maal met pastoor Decubber om gegevens te verzamelen over zijn leven en over dat van Georgette de Groote. De basistekst werd later herschreven, herwerkt en aangevuld. Een tweede maal werd deze techniek toegepast met Schwester Stephana uit Berlijn, waarbij door middel van een cassette gegevens werden verzameld over de actie van Georgette de Groote en de kajotters en de kajotsters in Berlijn tijdens de tweede wereldoorlog. Men mag stellen dat het post-interview een vertrouwensrelatie tussen twee personen onderstelt en dat het zich uit noodzaak kan opdringen wanneer de afstand om de te interviewen persoon te bereiken, te groot is. Het reikt de historicus een brede gespreksbasis aan.

1.4. Besluit.

In het voorafgaande werd gepoogd een beeld op te hangen van enkele bestudeerde bronnen en hun achtergronden. Er werden meerdere bronnen besproken, deze waren verschillend en verscheiden van elkaar. Iedere bron verstrekte gegevens over de ontwikkeling van de beweging en deze bronnen waren aan elkaar gerelateerd omdat zij allen over de beweging spraken, synchroon of diachroon. Toch verschilden zij sterk van elkaar. Het is dan ook aan de historicus om, na een grondig onderzoek en een verantwoorde keuze, het bronnenmateriaal te laten spreken, het te interpreteren en de geschiedenis te schrijven.

SELECTIEVE BIBLIOGRAFIE.

BOSTOEN, R. *Wijsgerige antropologie.* (UFSAL-cursus, 1980-'81).

CARR, E.H. *What's history?* Harmondsworth, 1961.

DURNEZ, G. *De nieuwe orde, journalistiek en geen geschiedschrijving.* In *De Standaard.* 14/6/82, p. 5.

KONTAKT. (dec. 1980). (*Tijdschrift voor oudleerlingen van het SMI, Aalst*).

Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis. V (juni 1983), n° 2.

VERHOEVEN, J. *Methoden en technieken van het sociaal onderzoek.* (UFSAL-cursus, z.d.).

WILS, L. *Technieken van de hedendaagse geschiedenis.* (KUL-cursus, 1981-'82).

Leuven, 13 juli 1982.

Dag oud-kajot(s)ter,

Dit jaar wordt de honderdste geboortedag gevierd van kardinaal Cardijn, stichter, bezieler en hoofdleider der Kristene Arbeidersjeugd. Naar aanleiding van deze verheugende gebeurtenis en om gevolg te geven aan de laatste wens van kardinaal Cardijn besloten de (V)KAJ-verantwoordelijken in overleg met Dr. L. Vos, lector en werkleider aan het departement Moderne Geschiedenis te Leuven, om de geschiedenis van de beweging te schrijven.

Het verbond Aalst participeerde in niet geringe mate aan deze beweging en daarom werd mij de opdracht gegeven de geschiedenis te schrijven van de (V)KAJ-beweging in de Aalsterse regio. De oud-leden en leden van de (V)KAJ, waartoe ook U behoort, zijn door hun kennis en ervaring de belangrijkste informatiebronnen voor ons, historici. Het zou zeer verdienstelijk zijn indien U bijgevoegde vragenlijst, ingevuld, terug zou bezorgen (of sturen) aan: D. Podevijn, H. Hartlaan 107 - 9300 Aalst, ofwel aan het Arr. secr. van het ACW, St. Jorisstr. 26 - 9300 Aalst.

Indien U dit doet, bezorgt U ons alvast werk en hiervoor danken wij U bij voorbaat,

D. Podevijn.

Vragenlijst voor de oud-kajot(s)ters van het verbond Aalst.

1. Personalia.

a. Naam:
b. Voornaam:
c. Adres:
d. Telefoonnr.:
e. Geboortedatum:

f. Waar en tot welke leeftijd ging U naar school?
g. Wanneer en hoe werd U lid van de (V)KAJ?
h. Waar was U lid van de (V)KAJ?
i. Welke waren Uw functies in de (V)KAJ?
j. Waar oefende U die uit?
k. Hoeveel leden telde Uw afdeling?

2. De plaatselijke groep en zijn leden.

a. Door wie werd deze gesticht?
b. Was het een
- parochiale afdeling ☐
- bedrijfsafdeling ☐
- schoolafdeling ☐
- beroepsafdeling ☐
- andere ☐

c. Was er samenwerking met andere jeugdverenigingen?

KSA	☐	PMK	☐
Scouts	☐	Andere	☐
Chiro	☐		
BJB	☐		
KJM	☐		

d. Voor welke activiteiten werkte men samen?

3. De ernstige vergadering.

a. Waar werd er vergaderd?

Café	☐	Parochiehuis	☐
School	☐	Klooster	☐
Patronaat	☐	Pastorij	☐
Gildenhuis	☐	Andere	☐

b. Welke soorten vergaderingen waren er?
c. Hoe dikwijls werd er vergaderd?
d. Waarover werd er gesproken?
e. Hoe noemde de proost?
f. Was deze aanwezig op alle vergaderingen?

4. De ontspanning.

a. Welke waren de ontspanningsactiviteiten?

Voettochten	☐	Vendelzwaaien	☐	Voordracht	☐
Fietstochten	☐	Keurturnen	☐	Film	☐
Kamperen	☐	Toneel	☐	Dia-avond	☐
Spreekkoren	☐	Vlaamse kermis	☐	Andere	☐

b. Welke activiteiten werden door de leiding **georganiseerd?**
c. Welke werden **niet** door de leiding **georganiseerd?**

5. Acties.

a. Welke acties werden er ondernomen?

Kerstactie	☐	Enquêtes	☐
Paasactie	☐	Zedelijkheidsacties	☐
Colportagetochten	☐		

b. Werden er acties op het werk georganiseerd?
c. Hoe verliepen deze?

6. Afdeling en diensten.

a. Bestond er een jongerenwerking?
VBA
J(V)KAJ
b. Sinds wanneer bestond deze werking?
c. Hoe noemden de leid(st)er(s)?
d. Maakte de afdeling, waar U bij aangesloten was, gebruik van de volgende diensten:

Werklozendienst	☐	Verloofdenwerking	☐
Soldatendienst	☐	Ontspanningsdienst	☐
Milac	☐	Syndicale dienst	☐
Ziekendienst	☐	Filmdienst	☐
Andere	☐		

e. Verleende Uw afdeling aan sommige diensten haar medewerking?

7. Inschakeling in de beweging.

a. i. Werden er vergaderingen gehouden, samen met groepen uit de omgeving?
ii. Welke?
b. Werd er deelgenomen aan activiteiten van het gewest?
c. Werd er deelgenomen aan activiteiten van het verbond?
d. Werd er deelgenomen aan parochiale manifestaties?
e. i. Werd het nationaal werkprogramma gevolgd?
ii. In welke mate?

8. Houding tegenover maatschappelijke problemen.

a. Werd er gesproken over:

Politiek	☐	Gezinsleven	☐
Vakbeweging	☐	Alcoholisme	☐
Zedelijke problemen	☐	Vlaamse Beweging	☐
Andere	☐		

b. In welke mate werd er meegewerkt aan Rerum Novarumvieringen, processies, 11 juli-vieringen?

9. Mobilisatie en oorlog.

a. Werd de afdeling ontredderd door:

Mobilisatie	☐
Tewerkstelling in Duitsland	☐
Verbodsbepalingen van de bezetter	☐
Tegenstellingen tussen witten en zwarten	☐

b. Kwamen er in de afdeling nieuwe activiteiten op gang?

10. Betekenis van KAJ en VKAJ.

a. Wat betekende de (V)KAJ voor U, toen U er lid van was?
b. Welk waren de meest deugdoende activiteiten?
c. Heeft U veel vrienden gevonden in de beweging?
d. Wat betekende de (V)KAJ in Uw latere leven?
e. Heeft U Cardijn persoonlijk ontmoet?

Mogen wij tenslotte nog vragen om deze enquête terug te bezorgen op één der bovenvermelde adressen vóór 15 september e.k. Wij houden eraan U nogmaals te danken voor Uw sterk gewaardeerde medewerking.

(1) = gelieve het passende vierkantje zwart te maken.

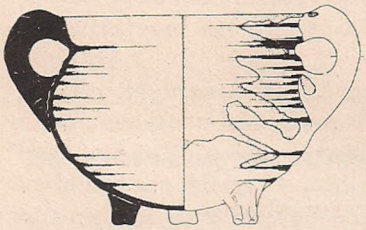

ARCHEOLOGISCHE KRONIEK

TWEE MUNTSCHATTEN UIT OPHASSELT

door Luk Beeckmans

In 1971 werd te Ophasselt een 18de-eeuwse muntschat ontdekt. Aangezien het numismatisch om een belangrijk ensemble gaat, leek het ons interessant deze inmiddels her en der verspreide munten op te zoeken en te inventariseren.

Tijdens onze opzoekingen werden we in kennis gesteld van een tweede muntvondst uit deze gemeente. Ditmaal betrof het een vondst uit 1939, bestaande uit 16de-eeuwse munten.

I. De 18de-eeuwse muntschat uit de boerderij "Van De Velde"

1. Situering

In juli 1971 werden in de boerderij van André Van De Velde (1) werken uitgevoerd in de paardestal. Tijdens het installeren van een buizensysteem, werd onder de kasseibevloering een muntschat ontdekt. Hij bevond zich ongeveer één meter voor de kribbe, onder de derde balk van de zoldering, op een diepte van ongeveer dertig centimeter. De munten zaten los, maar geconcentreerd in de grond.

Het betreft 107 Franse zilverstukken uit de 18de eeuw waaronder 98 ecus en 9 halve ecus. De munten werden onder de vinders (2) verdeeld en nadien werden de meeste munten verkocht aan verzamelaars of aan geïnteresseerden.

Wij konden nog 46 munten uit deze schat optekenen in zeven verschillende verzamelingen. De rest van de vondst blijkt verloren te zijn in het verzamelaarscircuit.

(1) Moenebroekstraat 134, Ophasselt/Geraardsbergen (Kadaster: Geraardsbergen, 8e afdeling, sectie A, 160^b).

(2) De munten werden gevonden door A. Van De Velde, eigenaar van de hoeve, samen met twee familieleden: J. Van Der Biest en G. Van Den Bossche.

2. Typologie

De munten uit deze schat hebben een zeer stereotiep patroon, het zijn namelijk allemaal "Ecus aux Lauriers" (3), genoemd naar de lauriertakken die op de keerzijde van de munten voorkomen. Nochtans worden hierbij verschillende types onderscheiden, waarvan de volgende in de vondst "Van De Velde" vertegenwoordigd zijn (4):

Lodewijk XV	— Ecu aux lauriers — Ecu au bandeau — Ecu à la vieille tête — Ecu aux lauriers pour le Béarn
Lodewijk XVI	— Ecu royal — Ecu royal pour le Béarn

Een standaardtype voor deze ecus kunnen we als volgt samenstellen:

voorzijde: Hoofd of buste van de koning naar links.
LVD. XV (of XVI) D.G. FR. / ET NAV. REX. kenteken van het atelier.

keerzijde: Gekroond medaillon met drie lelies, omkranst door twee aaneengebonden lauriertakken.
SIT NOMEN DOMINI kenteken van de muntdirecteur BENEDICTVM kenteken van de graveurdatum.

Bepaalde afwijkingen komen regelmatig voor onder de vorm van interpunctie en plaatsing van de kentekens.

3. Symboliek

Vanaf 1641 tot 1793 waren in Frankrijk vierendertig munt-ateliers bedrijvig. Deze moesten zich houden aan de normen en de voorschriften, opgelegd door de centrale autoriteiten in Parijs. Zodoende was een gelijkvormigheid tussen de munten verzekerd.

Bij nader toezien merken we echter heel wat verschillen tussen de munten van hetzelfde type. Elk atelier had zijn eigen stijl, en de munten weken door kleine details af van het prototype. Deze verschillen manifesteerden zich onder de vorm van geheime tekens, afwijkingen op de spelling, differentiatie in de afkortingen enz... (5).

(3) Munten ter waarde van een halve ecu worden bepaald door hetzelfde type.
(4) Om verwarring te voorkomen, geven we er de voorkeur aan de munttypes in het Frans te benoemen, eenvormig aan de publicatie van J. Lepczyk.
(5) Lepczyk, J., p. 8 en 9.

Op deze munten zijn tevens verscheidene symbolen aangebracht, die refereren naar het muntatelier, de muntdirecteur en de graveur. In regel is het ateliersymbool gekenmerkt door een hoofdletter, aangebracht op de keerzijde van de munt, tussen de woorden DOMINI en BENEDICTVM. Deze letter staat in tegengestelde richting tot het randschrift. Bepaalde ateliers dragen een cijfer als symbool, denken we maar aan Rennes, dat het cijfer 9 als kenmerk draagt. Uitzonderlijk treffen we een dierenmotief aan, namelijk een rund voor het atelier van Pau.

Het symbool van de muntdirecteur vinden we meestal onder het hoofd of de buste van de koning. Het kenteken van de graveur daarentegen, treffen we aan op de keerzijde, meestal vóór de datum. We herkennen deze symbolen meestal onder de vorm van een voorwerp, een dier, een plant... Meestal vormen ze een allusie op de naam of op de familiegeschiedenis van de ambtenaar in kwestie.

Jaarlijks werden per semester aanmuntingen verricht. De munten, geslagen tijdens het tweede semester, zijn steeds aangeduid door een punt onder LVD..

Wanneer we al deze verschillen in acht nemen, zijn voor het ogenblik ongeveer tweeduizend varianten gekend van ecus die tussen 1641 en 1793 werden uitgegeven. Regelmatig duiken nog ongekende specimens op (6).

4. Inventaris

In het inventaris zijn de munten gerangschikt volgens het alfabetisch voorkomen van de kenletter van het atelier, beginnend met Parijs.

Na de naam van het atelier volgt de datum met het ateliermerk. Het munttype is genoemd zoals het voorkomt in het inventaris van de Sobinverzameling (8). De muntdirecteur (afgekort door Md.) en de graveur (afgekort door Gr.) staan hieronder vermeld, met tussen haakjes hun symbool. Indien de naam van de muntdirecteur of de graveur niet is gekend, staat een vraagteken.

Wanneer een munt is geslagen tijdens het tweede semester, wordt dit aangeduid door een cirkeltje (°) na de datum.

In de referentie staan de publicaties van Lepczyk, Ciani en de Davenport vermeld (9). Bepaalde bijzonderheden of afwijkingen van de munten zijn in voetnoten verwerkt.

(6) Idem, p. 9.
(7) Uit: La maison Williame, 1983, nrs. 803, 813, 834 en 843.
(8) Lepczyk, 1977.
(9) Lepczyk, 1977; Ciani, 1926; Davenport, 1971.

1

2

3

4

De vier belangrijkste types uit de muntschat "Van de Velde" (7)

1. Ecu aux lauriers
2. Ecu au bandeau
3. Ecu à la vieille tête
4. Ecu royal

a. Munten uit de regeringsperiode van Lodewijk XV (1715-1774)

1. Parijs 1726-Â Type: Ecu aux lauriers
   Md. : M.R. de Tasta (vos)
   Gr. : G. Roettiers (roos)
   Lep., T. 24, nr. 59; Ci., nr. 2187; Dav., nr. 1333.

2. Parijs 1731-A Type: Ecu aux lauriers
   Md. : M.R. de Tasta (vos)
   Gr. : G. Roettiers (roos)
   Ref.: cfr. nr. 1.

3. Parijs 1732-A Type: Ecu aux lauriers
   Md. : M.R. de Tasta (vos)
   Gr. : G. Roettiers (roos)
   Ref.: cfr. nr. 1.

4. Parijs 1772-A Type: Ecu à la vieille tête
   Md. : J. Dupeyron (reiger)
   Gr. : C.N. Roettiers (kruis)
   Ref.: Lep., T. 23, nr. 104; Ci., nr. 2129; Dav., nr. 1332.

5. Parijs 1774-A° Type: Ecu à la vieille tête
   Md. : J. Dupeyron (reiger)
   Gr. : F. Bernier (lier)
   Ref.: Lep., T. 23, nr. 108; Ci., nr. 2129; Dav., nr. 1332.

6. Rouen 1727-B Type: Ecu aux lauriers
   Md. : D. de Peinturier de Guillaule (geknoopt lint)
   Gr. : ? (spade)
   Ref.: Lep., T. 21, nr. 186; Ci., nr. 2117; Dav., nr. 1330.

7. Rouen 1728-B Type: Ecu aux lauriers
   Md. : D. de Peinturier de Guillaule (geknoopt lint)
   Gr. : ? (spade)
   Ref.: cfr. nr. 7.

8. Lyon 1729-D Type: Ecu aux lauriers
   Md. : A. Laisne (vlam)
   Gr. : B. Jacquemin (arendskop)
   Ref.: Lep., T. 21, nr. 283; Ci., nr. 2117; Dav., nr. 1330.

9. Lyon 1734-D Type: Ecu aux lauriers
   Md. : J.L. Loir (zon)
   Gr. : B. Jacquemin (arendskop)
   Ref.: Lep., T. 21, nr. 286; Ci., nr. 2117; Dav., nr. 1330.

10. Lyon 1771-D Type: Ecu à la vieille tête
    Md. : J. Millanois (havik)
    Gr. : J.H. Bernavon (arendskop)
    Ref.: Lep., T. 23, nr. 304; Ci., nr. 2129; Dav., nr. 1332.

11. Bayonne 1737-L Type: Ecu aux lauriers
    Md. : P. Arnaud (hond)
    Gr. : L. Mousset (roos)
    Ref.: Lep., T. 21, nr. 574; Ci., nr. 2117; Dav., nr. 1330.

12. Bayonne 1737-L Type: Ecu aux lauriers
    Md. : P. Arnaud (hond)
    Gr. : L. Mousset (roos)
    Ref.: cfr. nr. 11.

13. Bayonne 1765-L Type: Ecu au bandeau
Md. : P. d'Agrippe (dubbele tulp)
Gr. : P. Ninon (roos)
Ref.: Lep., T. 22, nr. 603; Ci., nr. 2122; Dav., nr. 1332.

14. Bayonne 1767-L Type: Ecu au bandeau
Md. : P. d'Agrippe (dubbele tulp)
Gr. : P. Ninon (roos)
Ref.: cfr. nr. 13.

15. Toulouse 1768-M Type: Ecu au bandeau
Md. : ? (bloem)
Gr. : L.P.J. Pouzeau (schelp)
Ref. Lep., T. 22, nr. 663; Ci., nr. 2122; Dav., nr. 1332.

16. Montpellier 1728-N Type: Ecu aux lauriers
Md. : ? (ster)
Gr. : P. Lubert (kroon)
Ref.: Lep., T. 21, nr. 715; Ci., nr. 2117; Dav., nr. 1330.

17. Montpellier 1733-N Type: Ecu au bandeau (10)
Md. : ? ("chevron")
Gr. : J.A. Brondes (lamp)
Ref.: Lep., T. 21, nr. 718; Ci., nr. 2117; Dav., nr. 1330.

18. Orleans 1726-R Type: Ecu aux lauriers
Md. : G. Benoist (strijdbijl)
Gr. : J.L. Guiquero (leeuwekop)
Ref.: Lep., T. 21, nr. 835; Ci., nr. 2177; Dav., nr. 1330.

19. Orleans 1763-R Type: Ecu au bandeau
Md. : J.B. Arnaud le Jeune (lopende hond)
Gr. : M.A. Guiquero (leeuwekop)
Ref.: Lep., T. 22, nr. 841; Ci., nr. 2122; Dav., 1332.

20. Nantes 1730-T Type: Ecu aux lauriers
Md. : C. Chalumeau (bloem)
Gr. : M.G. Pinot (leeuw)
Ref.: Lep., T. 21, nr. 914; Ci., nr. 2127; Dav., 1330.

21. Nantes 1765-T Type: Ecu aux lauriers
Md. : G. Chalumeau (bloem)
Gr. : M.G. Pinot (leeuw)
Ref.: cfr. nr. 20.

22. Rijsel 1735-W Type: Ecu aux lauriers
Md. : P.F. Baret de Ferrand (staaf)
Gr. : ? (diamant)
Ref.: Lep., T. 21, nr. 1012; Ci., nr. 2117; Dav., nr. 1330.

23. Rijsel 1747-W Type: 1/2 Ecu au bandeau
Md. : J. Dupeyron (reiger)
Gr. : H.J. Gamot (diamant)
Ref.: Lep., -; Ci., nr. 2119; Dav., -.

(10) Bij het inventarisnr. 17 treffen we boven het hoofd van de koning een punt aan in plaats van een ster. Deze variante is niet vermeld bij Lepczyk.

24. Rijsel 1774-W. Type: Ecu à la vieille tête
Md. : D.F. Lepage ("chevron")
Gr. : H.J. Gamot (diamant)
Ref.: Lep., T. 23, nr. 1024; Ci., nr. 2129; Dav., nr. 1332.

25. Bourges 1728-Y Type: 1/2 Ecu aux lauriers
Md. : H. Saillard (vogel)
Gr. : P. Boucault (halve maan)
Ref.: Lep.,- ; Ci., nr. 2118; Dav., -.

26. Rennes 1726-9 Type: Ecu aux lauriers
Md. : G. Gardin de Boishemont (graanschoof)
Gr. : J.P. de Maisonneuve (vogel)
Ref.: Lep., T. 21, nr. 1159; Ci., nr. 2117; Dav., nr. 1330.

27. Rennes 1733-9 Type: Ecu aux lauriers
Md. : G. Gardin de Boishemont (graanschoof)
Gr. : J.P. de Maisonneuve (vogel)
Ref.: cfr. nr. 26.

28. Pau 1726-Rund Type: Ecu aux lauriers pour le Béarn
Md. : Le Sieur d'Inval (lelie)
Gr. : P. Dufour (?) (kruis)
Ref.: Lep., T. 38, nr. 1276; Ci., -; Dav., nr. 1330 A.

29. Pau 1747-Rund Type: Ecu aux lauriers pour le Béarn
Md. : d'Agrippe (tulp)
Gr. : J.A. Duvinet (graanschoof)
Ref.: Lep., T. 39, nr. 1290; Ci., -; Dav., nr. 1331 A.

b. Munten uit de regeringsperiode van Lodewijk XVI (1774-1793)

30. Parijs ?-A Type: Ecu royal
Md. : J. Dupeyron (reiger)
Gr. : F. Bernier (lier)
Ref.: Lep., T. 24, nr. 110; Ci., nr. 2187; Dav., nr. 1333.

31. Parijs 1783 A Type: Ecu royal
Md. : J. Dupeyron (reiger)
Gr. : F. Bernier (lier)
Ref.: cfr. nr. 30.

32. Parijs 1785-A Type: Ecu royal
Md. : J. Dupeyron (reiger)
Gr. : F. Bernier (lier)
Ref.: cfr. nr. 30.

33. Limoges 1790-I Type: Ecu royal
Md. : L. Nourissant de Forest (ruiker)
Gr. : J.B.D. la Vallee (kruis)
Ref.: Lep., T. 24, nr. 457; Ci., nr. 2187; Dav., nr. 1333.

34. Limoges 1791-I Type: Ecu royal
Md. : L. Nourissant de Forest (ruiker)
Gr. : J.B.D. la Vallee (kruis)
Ref.: cfr. nr. 33.

35. Limoges 1791-I Type: Ecu royal
Md. : L. Nourissant de Forest (ruiker)
Gr. : J.B.D. la Vallee (kruis)
Ref.: cfr. nr. 33.

36. Bayonne 1783-L Type: Ecu royal
Md. : ? (dubbele bloem)
Gr. : J.B. Rossy (roos)
Ref.: Lep., T. 24, nr. 625; Ci., nr. 2187; Dav., nr. 1333.

37. Bayonne 1786-L Type: Ecu royal
Md. : ? (dubbele bloem)
Gr. : J.B. Rossy (roos)
Ref.: cfr. nr. 36.

38. Bayonne 1790-L Type: Ecu royal
Md. : ? (dubbele bloem)
Gr. : J.B. Rossy (roos)
Ref.: cfr. nr. 36.

39. Toulouse 1782-M Type: Ecu royal
Md. : ? (kroontje)
Gr. : L.P.J. Pouzeau (schelp)
Ref.: Lep., T. 24, nr. 675; Ci., nr. 2187; Dav., nr. 1333.

40. Toulouse 1786-M Type: Ecu royal
Md. : ? (kroontje)
Gr. : L.P.J. Pouzeau (schelp)
Ref.: cfr. nr. 39.

41. Marseille 1788-MA (11) Type: Ecu royal
Md. : J.B. Casimir Prou-Gaillard (ster)
Gr. : C.H. Graille (vogel)
Ref.: Lep., T. 24, nr. 689; Ci., nr. 2187; Dav., nr. 1333.

42. Perpignan 1788-Q Type: Ecu royal
Md. : ? (kanon)
Gr. : ? (kanonbal)
Ref.: Lep., T. 24, nr. 832; Ci., nr. 2187; Dav., nr. 1333.

43. Orleans 1787-R Type: Ecu royal
Md. : ? (lopende hond)
Gr. : J.A. Guiquero (ster)
Ref.: Lep., T. 24, nr. 855; Ci., nr. 2187; Dav., nr. 1333.

44. Pau 1779-Rund Type: Ecu royal pour le Béarn
Md. : M. Soulon (scepter)
Gr. : P.J. Duvinet (graanschoof)
Ref.: Lep., T. 41, nr. 1326; Ci., -; Dav., nr. 1334.

45. Pau 1785-Rund Type: Ecu royal pour le Béarn
Md. : M. Soulon (scepter)
Gr. : P.J. Duvinet (graanschoof)
Ref.: cfr. nr. 44.

c. Onleesbare munt

46. Een munt van 1/2 ecu is volledig onleesbaar.

5. Conclusie

Aangezien de munten zich los, maar geconcentreerd bijeen bevonden, is het waarschijnlijk dat ze oorspronkelijk waren verzameld in een organisch recipiënt (bv. een leren of linnen beurs).

De recentste munten dateren uit het eerste semester van 1791 zodat we mogen aannemen dat de schat in hetzelfde jaar of kort nadien aan zijn schuilplaats werd toevertrouwd (12).

De oorzaak voor het verstoppen van deze schat kunnen we met grote graad van zekerheid toeschrijven aan de onlusten die ons land toen teisterden door de opeenvolgende bezettingen van de Oostenrijkse en de Franse legers.

Op het eerste gezicht lijkt het eigenaardig dat bij deze schat enkel Franse munten werden aangetroffen. Nochtans is dit historisch te verklaren: Reeds ten tijde van de Spaanse souverein, koning Karel II, drong bij ons Frans geld binnen. Daardoor werd de directe verbinding met zilver-leverend Spaans-Amerika verbroken en kwam de muntslag onder Karel VI vrijwel geheel tot stilstand. Frans geld, vooral de louis d'or en de zilveren ecu van Lodewijk XV overheerste weldra geheel. Ambitieuze plannen tot hervorming onder het bestuur van Maria-Theresia brachten hierin weinig verandering. Slechts de vervaardiging van kleingeld en kopergeld waren belangrijk tijdens het Oostenrijks gezag. Tegen het einde van het Oostenrijks bewind in 1793 was naast eigen kleingeld nog in hoofdzaak Frans zilvergeld in circulatie (13). Hierdoor wordt ook duidelijk waarom enkel Frans geld in de schat "Van De Velde" werd aangetroffen.

Numismatisch leren we een variante kennen die niet vermeld staat bij Lepczyk, namelijk het nummer 17. Boven het hoofd van de koning treffen we een punt aan, in plaats van een ster. De betekenis hiervan is niet gekend.

Wat de staat van bewaring van de munten betreft, dienen we te vermelden dat veel munten slijtagesporen dragen, één is zelfs volledig onleesbaar geworden. Op een groot percentage van de munten treffen we diepe krassen aan. Het is duidelijk dat deze moedwillig zijn aangebracht. De bedoeling hiervan is onzeker, maar als hypothese kunnen we een "silverproof" vooropstellen, een test waarbij het zilver op zijn echtheid werd gecontroleerd.

(11) De letters MA vormen een monogram.

(12) Zowel de vinders als bepaalde verzamelaars die de volledige schat hebben gezien, zijn unaniem omtrent het jaartal van de recentste munt. Volgens dezelfde getuigen zaten er in deze vondst alleen Franse munten.

(13) Van Gelder, H.E., 1968, p. 162-163.

Wegens de verspreiding van de munten uit deze schat, kunnen we helaas niet meer alle stukken inventariseren, zodat we ons geen volledig beeld van de vondst kunnen vormen (14).

II. Een muntvondst uit de 16de eeuw in een boerderij, genaamd "De Pacht".

Via de heer A. De Henau werden we ingelicht omtrent het bestaan van een tweede muntvondst te Ophasselt. De vondst gebeurde in 1939, tijdens het slopen van de boerderij "De Pacht", gelegen voor de kerk van Ophasselt (kadastraalnr.: Geraardsbergen, 8e afd., sectie A, 1007^{d}).

We gingen te rade bij ooggetuigen en bij mensen die op een of andere wijze in relatie stonden met de ontdekking. Dank zij hun getuigenissen konden we een relatief beeld van de vondst reconstrueren. Volledigheidshalve dienen we hierbij te vermelden dat er tussen de vondstdatum en vandaag een lange tijd is heengegaan, zodat de objectiviteit van bepaalde details niet meer controleerbaar is.

Getuigenis Jozef Allebaut (zoon van de voormalige eigenaar, geen ooggetuige): In 1939, tijdens het slopen van het woonhuis van de boerderij, werd onder de bevloering van de middengang een potje aangetroffen. Het werd gebroken tijdens het uitgraven. Hierin bevonden zich twaalf zilveren munten, waaronder acht grote en vier kleine ofwel acht kleine en vier grote.

Deze munten kwamen in handen van Alfons De Bouwer, burgemeester van Ophasselt en beheerder van de hoeve. Het potje werd nadien waarschijnlijk weggegooid. Wat er met de munten is gebeurd, is niet bekend.

Getuigenis René Herpelinck (voormalig huurder van de boerderij, ooggetuige): De vondst gebeurde vóór de Tweede Wereld-

(14) De opgetekende munten behoren tot de volgende verzamelingen:
De heer G. Bruylandt, Geraardsbergen: nrs. 4, 25, 40 en 46.
De heer J. Flamant, Geraardsbergen: nrs. 2, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 17, 18, 22, 26, 31, 32, 33, 36, 37 en 38.
Privéverzameling, Ninove: nrs. 1, 9, 11, 15, 20, 21, 28, 29, 34, 39 en 43.
Mevrouw Schotte-De Turck, Ophasselt: nr. 42.
De heer M. Van Den Berghe, Ophasselt: nrs. 10, 27, 41 en 45.
De heer G. Van Den Bossche, Ophasselt: nrs. 16, 30 en 44.
De heer A. Van De Velde, Ophasselt: nrs. 3, 19, 23, 24 en 35.

oorlog, tijdens het slopen van het woonhuis. De munten werden gevonden onder de dichtgemetselde open haard van de woonkamer. Onder een driedubbele bevloering (15) bevond zich een holte, opgevuld met asse. Daartussen zat een kruikje met een oor. Dit kruikje was ongeveer twintig centimeter hoog en werd tijdens het uitkappen beschadigd. Hierin bevonden zich ongeveer vijftien zilveren munten. Er waren drie soorten: grote en twee kleinere soorten. Ze kwamen in handen van Alfons De Brouwer.

Getuigenis Jozef Delmotte: De munten werden net voor de grote vakantie van 1939 gevonden. Alfons De Brouwer toonde het potje en een zestal zilveren munten. Nadien gooide deze laatste het volgens hem toch waardeloze recipiënt te pletter tegen een hoop steengruis. Het kruikje, uit rood aardewerk, had een hoogte van een tiental centimeter en bevatte een oor. Een deel van de hals ontbrak en de buik vertoonde verscheidene barsten.

Inventaris

Van deze vondst zijn vandaag nog een drietal munten bekend. Een daalder van Filips II is in handen van A. De Henau (16), een tweede daalder en een munt van 1/5 daalder van dezelfde vorst, belandde een tiental jaar geleden per toeval in onze eigen verzameling. Twee andere munten van 1/5 daalder kwamen enkele jaren geleden in het verzamelaarscircuit terecht en dienen als verloren te worden beschouwd.

1. Filipsdaalder 1557 - Gelderland - muntatelier Nijmegen.
   v/ Borstbeeld van Filips II naar links
   PHS. D.G. HISP. ANG. Z. REX. DVX. GEL. 1557
   k/ Gekroond wapenschild van Spanje - Oostenrijk - Boergondië op gekruiste stokken met aan weerszijden een vuurslag.
   DOMINVS. MIC / HI. ADIVTOR Gelders kruis.
   EVG - H 210 - 6 a (17).
2. Filipsdaalder 1557 - Holland - muntatelier Dordrecht.
   v/ Borstbeeld van Filips II naar links
   PHILIPPVS. D:G. HISP. ANG. REX. CO. HOL. 57
   k/ Idem
   DOMINVS. MICHI. ADIVTOR roos.
   EVG - H 210 - 11 b.

(15) Bovenaan lag een vloer uit grove blauwe tegels, daaronder een rode bevloering en ten slotte een grijze vloer. Waarschijnlijk betreffen deze drie bevloeringen evenveel bouw- of verbouwingsfasen van het woonhuis van de boerderij.

(16) Verzameling A. De Henau: inventarisnr. 2.
Verzameling L. Beeckmans: inventarisnrs. 1 en 3.

(17) Van Gelder, H.E. et Hoc, M., 1960.

3. Filipsdaalder 1567 - Gelderland - muntatelier Nijmegen.
   v/ Borstbeeld van Filips II naar rechts
   . PHS. D.G. HISP. Z. REX. DVX. GEL. / 15 Gelders kruis 67
   k/ Idem
   ./DOMINVS / MIHI / ADIVTOR /.
   EVG - H 212 - 6 d.

Conclusie.

Uit de hierboven vermelde getuigenissen kunnen we een aanvaardbare conclusie formuleren.

De muntvondst uit de boerderij "De Pacht" dateert uit 1939. Ze werd ontdekt tijdens het slopen van deze boerderij, onder een driedubbele bevloering aan de basis van de open haard in de woonkamer (18). Tussen de asse werd een klein kruikje in rode keramiek aangetroffen waarin zich twaalf (of een vijftiental) (19) munten bevonden. We weten zeker dat deze vondst twee daalders en drie 1/5 daalders bevatte uit de regeringsperiode van Filips II (1556-1598). De rest van de munten uit deze vondst is spoorloos.

Eigenaardig is dat de drie munten die uit deze vondst nog gekend zijn in "Nederlandse" provinciës zijn aangemunt.

Waarschijnlijk kunnen we dit muntdepot interpreteren als zogenaamd tresorisatiegeld, waarmee een "oppotting" van de grootste en de belangrijkste munten uit de geldomloop wordt bedoeld (20).

(18) We denken hierbij de visie van R. Herpelinck te mogen aanvaarden, aangezien bij ooggetuige was bij deze ontdekking.

(19) Volgens J. Allebaut waren er twaalf munten, volgens R. Herpelinck daarentegen een vijftiental.

(20) Wij danken de heren J. Allebaut, R. Herpelinck en J. Delmotte voor hun bereidwillige inlichtingen.
Tevens gaat onze dank naar de heer A. Van Keymeulen van het Koninklijk Munt- en Penningkabinet te Brussel voor zijn hulp en raadgevingen bij dit artikel.

BIBLIOGRAFIE

CIANI, L., Les monnaies royales Françaises de Hugues Capet à Louis XVI, Parijs, 1926.

DAVENPORT, J.S., European Crowns, 1700-1800, 3e ed. Galesburgh, Illinois, 1971.

LEPCZYK, J., The George Sobin collection of French ecus, East Lansing, Michigan, U.S.A., 1977.

VAN GELDER, H.E., De Nederlandse munten, Aula, Utrecht-Antwerpen, 1968.

VAN GELDER, H.E., et Hoc, M., Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols, 1434-1713, Amsterdam, 1960.

Zonder auteur, Vente publique de monnaies, La maison Williame, Brussel, 1983.

HET LAND VAN AALST –
REEDS VERSCHENEN JAARGANGEN.

Reeds verschenen jaargangen worden verkocht à 400,- fr. per volledige jaargang of à 75,- fr. per los nummer.

De verzending gebeurt na storting van het verschuldigde bedrag op rekening nummer 001-0561340-77 van "Het Land van Aalst, Oude Jaargangen" Eikstraat 50, 9300 Aalst.

Alle jaargangen zijn nog in voorraad, uitgezonderd de onderstaande, waarvan nog slechts de aangeduide nummers beschikbaar zijn :

1949 (1) : uitgeput.
1950 (2) : nummers 1-2-3
1951 (3) : nummer 2
1953 (5) : nummer 4
1954 (6) : nummers 2-3-4-5-6
1959 (11) : nummers 3-4
1960 (12) : nummers 2-3-4-5-6
1961 (13) : nummers 2-3-4-5-6
1966 (18) : nummers 1-2-4-5-6

Volgende overdrukken zijn nog beschikbaar :

Agnes D'Hoker-Claeys : De omwenteling van 1789-1790 in het oosten en zuid-oosten van de provincie Vlaanderen - 1972 - 75,- fr.

Frans Couck : Familie Sonck te Denderleeuw en aanverwante Families - 1960 - 25,- fr.

Frits Courteaux : De Koninklijke aloude Rederijkerskamer "De Catharinisten" - 1971 - 100,- fr.

Marcel Cornelis : Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen. 500,- fr. (los).

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Ere-Voorzitter : F. Courteaux

Ere-Bestuursleden : J. De Brouwer en A. Van Lil

Voorzitter : L. De Rijck

Ondervoorzitter : L. Robijns

Beheerder : G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60 19 04

Redactiesecretaris : S. De Lange

Verslaggever : B. Boel

Bestuursleden : M. Cock en H. Van Isterdael

Redactieadres, recensie, en bestellingen van oude jaargangen :
Cl. Uyttersprot, Eikstraat 50, 9300 Aalst.

Het tijdschrift wordt uitgegeven met de steun van het Rijk en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

Prijs voor het Jaarabonnement :

Voor leden : 350 fr., steunende leden : 600 fr. en ereleden 1.200 fr. te storten op P.C.R. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem.

INHOUD NUMMER 4 - 5 - 1983

A. VAN LIL, De Goederen der Benediktenessenabdij van Vorst in Vlaanderen 145

H. VAN ISTERDAEL. Vermeende Heks 168

Feestdagswerk 168

M. VAN DEN BERGHE, De Kasteelkapel te Steenhuize 169

M. VAN DEN BERGHE, Het Prinsbisdom Steenhuize had de eerste vrouwelijke Notaris 176

P. DE CREMER, Gerard van Boxtel, Pastoor van Idegem 180

J. DE BROUWER, Inventaris van de meubelen van Henricus van Bocxstel, pastoor te Idegem 189

D. PODEVIJN, Methodologische problemen bij het gebruik van bronnenmateriaal in de geschiedschrijving van de hedendaagse tijden 195

L. BEECKMANS, Twee muntschatten uit Ophasselt 204